

MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI KÜZDELEM
:: MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETE ::

AZ IPARI BEKÉRŐL

ÍRTA:
DR. KOVRIG BÉLA
MINISTERELNÖKSÉGI FOGALMAZÓ

BUDAPEST, 1925.
MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI NYOMDA.

Industrial peace.

by B. Kovrig, doctor of Law and Politics.

(Synopsis.)

I. In the course of Hungarian history has several times been debated the main problem of Kossuth and Széchenyi: that the independence of Hungary and the prosperity of her people would be served either by physical force, military activity, or with the systematic development of the national production, through intensive economic effort. The sad memory of 1849 (the great war of Freedom) causes many Hungarians to avoid advocating a military solution and the cold-minded statesmen with political experience prefer to follow the path of economic and political reconstruction ; that is to say, of the second solution, the reconstruction of Hungary through increased economic activity.

The actual scheme for reconstruction of the majority, that is the governmental (Unionist) party, is for a policy of increased production, of increased economic effort, of increased employment and of industrial development.

We are well aware that our national revenue from agricultural production depends on the climatic conditions and if we base our future prosperity upon the successful development of the national production, is it wise to stake our fate on a branch of economics, on the fluctuation of crops with the successful or unsuccessful climatic variations ?

I acknowledge that the foundation of our economic and social future is agriculture, but it would be a great risk to bind up the fate of a nation with the prosperity of the agriculture, which is dependant upon conditions beyond our control — that is to say, the climate.

If we follow the evolution of the wealth of nations we may observe that in the period of multiplication and

refinement of the individual needs, the agricultural Old England, the „Junkers” Prussia Czecho-Slovakia with its numerous *latifundia*, the par excellence agricultural France all have developed into industrialised States; since not even the most intensive cultivation of only one branch of production affords a national revenue sufficient to cover the increased needs of a highly civilised society, and that of a modern State-organisation.

A mere agrarian State can ensure a sufficiently good, calm prosperity of a semi-civilised community, but I doubt the possibility of sustaining the representative cultural institutions of our civilisation without commercial and financial activity. In the absence of a well organised industry the country is without defence from the military point of view. Therefore every industry has a *mission*; the earning of the national surplus-revenue, necessary to the maintenance of the cultural institutions, and the organisation of industrial undertakings, securing in times of war the successful operation of the army. Consequently if manufacturing is a mission: the subjective factors of industry, workers as well as employers are missionaries of a great national ideal whose peaceful activity should be secured by social institutions.

II. Then follow the author's observations on England's well known Whitleyism; on the social question in Great Britain in war time; the profiteering acts; the military Service Act, movement on the Clyde; the shopsteward movement, the scheme of Malcolm Sparkes; the propaganda work of the Garton Foundation ; the establishment of the joint standing industrial councils, the Whitley reports, the Interim Industrial Reconstruction Councils: the conciliation work of the joint councils, the scheme of a National Industrial Council, including 200 employers' delegates and a same number of the workers'.

Dealing with the germán *Arbeitsgemeinschaft* the author gives a history of the same, and describes its organisation. In the French part of the work will be found information upon the activity of the Commission de la Production, the significance of the Conseil Supérieur du Travail (1891) and of the Conseil Consultatifs du Travail (1915).

III. The third part is devoted to the question of

conciliation and arbitration. Dr. Kovrig avails himself of the material of the systems of various industrialised nations.

In the *English* part we find the brief history of conciliation from the statutes of labourers of King Edward III. the acts of Queen Anne. The *Mundella* and *Kettle* type is also referred to, then the establishment of the London Labour Conciliation and Arbitration Board in 1899 and the Conciliation Act of 1896 are considered as well as the Industrial Court Act 1919, the Munitions of War Acts 1915 and 1916; the Treasury agreement of 1915 between Messrs. *Lloyd George*, *Walter Runciman*, the Trade-Union delegates and Mr. *Henderson*, the Mining Provisorium of 1921, the organisation of the Mines' committees and of the National Wages Board.

In the French section the author describes the difference between the English and French systems of conciliation.

Investigating the difference between the English and French systems of conciliation, it is striking to note the analogy between the development of their judicial structure and the conciliatory procedure for settling the trade disputes of the two peoples.

Spengler, the author of the famous work the „Untergang des Abendlandes“ justly remarks that while the English casted their judicial system in accordance with the special economic structure of Great Britain, the continental States — especially the Latin countries — adopted the principles of Roman law without regard to the development of their national life and special characteristics. They forget that the grandeur of Roman law lies primarily in the agreement of the Roman economic structure with the spirit of Roman law, and the keystone of every juridical system is its adoptability to existing economical and social circumstances.

We may see this difference between the English and French labour laws, with regard to conciliation and arbitration: whereas the rules of English procedure for conciliation developed from the English economic life resulted from a state of flux of the industrial revolution (*Toynbee*), the French lawyers reared in the spirit of roman Law, following merely juridical norms formulated the section for conciliation of the French labour law, neglecting the postulates of vivid social and economical circumstances.

The French law concerning conciliation of trade disputes stipulates a precise difference between the settlement of individual and collective disputes.

The institution of prud' hommerie originating from the Napoleonic era is suitable for the settlement of individual disputes caused by different interpretations of concret agreements. Now the author describes the legal foundations of the French system for conciliation, that is to say, the acts of 1907, 1919 and 1920, upon prud' hommerie, the lex Roch of 1892, the Millerand bill of 1900 (projet de loi sur le règlement amiable des conflits collectifs), the act of 1908 organising the Conseils Consultatifs du Travail and the French Munitions of War Act, 1917, stipulating strike prohibition.

As opposed to the failure of the French system for conciliation and arbitration, derived from a juridical mentality the mediations of such politicians as *Loubet*, *Waldeck-Rousseau*, *Jaurès*, *Briand* and *Clemenceau*, performed with a great sense for economics and tactics, offers bright examples of success.

If any one wishes to study the conciliation systems of other States, he will find in *Kovrig's* work particulars about the Swedish, Norvégian, Danish, German, Austrian, Roumanian and Czechoslovak systems of conciliation and arbitration, treated from the legal and practical point of view.

If any Hungarian citizen, living in a narrow outlook, regard the propagators of conciliation as enemies of conservative policy it may be allowed to point out that the leaders of the movement for social reconciliation belonged chiefly to the conservative camp e. g. *Johnson*, *Wilberforce*, *Shaftesbury*, *Disraeli* etc. Further, *Baldwin* the present leader of the English conservatives said in one of his speeches (Albert Hall, May 1924), that „we conservatives took a leading part in the movement for the social improvement of the people of this country a generation before Socialism was born.” And in other countries: was it not the conservative clerical statesman *Comte de Mun*, the French leader of social policy, and not *Rodbertus* and *Dühring*, the inspirers of germán social insurance has supported strongly *Bismarck*, the Iron Chancelier?

It is true that in Hungary the Left of the National

Assembly is in favour of a conciliation bill, but I repeat Bismarck's famous words: „The eminent duty of the State, is to adopt and realise of the social-democratic programme the Right and lawful desires within the limits of the existing social and economic conditions.”

„The preliminary condition of the social and economic reconstruction of Hungary is the assanation of the private budgets and that of the individual spirits” are the final words of Dr. *Kovrig's* essay.

Az ipar békéjéről.

Miként a magyarság kálváriaútján annyiszor, most is választót elé ért. Ismét felvetődött Kossuth és Széchenyi problémája, hogy a fizikai erőnek latbavetésével, vagy gazdasági termelésünk tervszerű fejlesztésével biztosítsuk állami-ságunk függetlenségét és a magyar nép boldogulását. Az első megoldástól visszariaszt 1849. év emléke, az utóbbinak alkalmazása mellett szól a józan ész és politikai megfontolás. Tehát a gazdasági termelés fejlesztésével egyre növekvő vagyonosodással kívánjuk nemzeti célkitűzéseink elérését lehetővé tenni.

De jól tudjuk, hogy a termékeny rónáink felett szeszélyes idők járnak és a mezőgazdaság által nyújtott nemzeti jövedelem az időjárás szeszélyének függvénye. Midőn a magyar sorsot, a nemzet gazdasági termelésének állandó fejlesztésétől tesszük függővé, szabad-e vagyonosodásunkat kizárólag az időjárástól függő termelési ágazatunk prosperálásától függővé tenni?

Elismerjük, hogy Magyarország társadalmi és gazdasági fejlődésének alapja az agrikultúra. De nagy kockázattal jár, ha ezért gazdasági létünket kizárólag egy ismeretlen és tőlünk független együttthatótól, a klimatikus viszonyok változásától függő mezőgazdaságra alapítjuk.

Ha a nemzetek vagyonosodásának útját figyeljük, úgy látjuk, hogy a mezőgazdasági Anglia, a „junkerek” Poroszországa, a latifundiumok Csehországa, az agrár Franciaország az emberi szükségletek fejlődésével és differenciálódásával industrializálódtak. Mert egy termelési ág bár intenzív művelése, sem nyújt egy civilizált társadalom magasabbrendű kulturális igényeinek és egy modern államszervezet működéséhez megfelelő nemzeti jövedelmet.

Elismerem, hogy egy tisztán agrárállam biztosítja a polgárok nyugodt, békés megélhetését, de kétségbe merem vonni, hogy ipar és kereskedelem nélkül fejlett civilizáció kultúrintézményeinek fentartása lehetséges lenne.

Eltekintve attól, hogy *fejlett ipar nélkül* bizonyos külpolitikai situációkban *katonai szempontból az ország védtelen*.

Ezért minden *iparnak* *missiója* van: a *hon kulturális intézményeinek fentartásához szükséges nemzeti jövedelem-többlet megkeresése és a haderő aktivitását háború esetére biztosító iparágak kifejlesztése*.

Ha tehát az ipari foglalkozás *missió*, az iparosok, munkaadók és munkások egyaránt egy nagy nemzeti eszme és feladat *missionariusai*, akiknek zavartalan munkásságát intézményesen kell biztosítanunk.

Igen bő lenne jelen, tanulmányom terjedelme, ha kiterjeszkedném mindazokra a megoldási tervekre, amelyeket az irodalom és gyakorlat a szociális béke kérdésének megoldásához alkalmasnak vél, mint például: a *socialis* biztosítást, a *profit-sharing-et*, a *co-partnetshipet*, *bérhivatalokat*, *nacionálizálást*, *socializálást* stb., s azért kizárólag azon intézmények ismertetésére szorítkozom, amelyek a meglévő szociális ellentéteknek munkabeszüntetéssé és munkáskizárásokká való elfajulását hivatvák meggátolni.

Munkaközösség.

Ipari szakemberek már a múlt században megállapították, hogy a patriarchális munkaviszony megszűntével, az elmúlt korokban az egyazon osztályhoz tartozó munkaadó és munkás közötti belső kapcsolat felbomlott és a szoros társadalmi érintkezés helyébe a teljes elkülönülésből kifejlődő bizalmatlanság, meghasonlás, ellenségeskedés és végül gyűlölség lépett.

A tapasztalatlan, kellő szakértelmet nélkülöző egyén jellemző vonása, hogy az előtte ismeretlen fejlettebb és magasabbrendű társadalmi és gazdasági élet egy-egy alárendelt jelentőségű megnyilatkozását, saját szűkkörű és sajnos gyakran az irigység, gyűlölség által tompa eszével appercipiálva sajátos eszmevilágában torzképeket alkot. Ezért a modern szociálpolitika a szociálpedagógia fejlesztésétől reméli a nemcsak fennálló, tagadásba alig vehető érdekelletétekből, hanem jórésztben naivitásból és szűk látókörből eredő osztálygyűlölség enyhülését. De a szociálpedagógiának nem lehet kizárólagos célja az alapvető ismeretek terjesztése, mert az ipar nyugalmanak és a termelés folytonosságának nagy érdeke, ha a munkás nemcsak a nemzetgazdasági alaptételek hézagossága ismerete felett rendelkezik, hanem *up to date* ismeri a nemzeti és annak az iparnak termelési és foglalkoztatási viszonyait, a konjunktúrák változása és a tőkeamat és munkabér alakulása közötti okozati összefüggéseket, a külföldi és hazai ipar versenyét, a termelési költségek alakulását. Az ipari viszonyok állandó figyelemmel kísérésének természetes következménye, hogy a szociálpedagógia áldásait élvező munkás lemérheti az általa felállított követeléseknek a termelési költségekre, a vállalat rentabilitására, versenyképességére való kihatását. Így egészíti ki az angol-german ipari demokrácia intézményeinek rendszere a szűkebb értelemben vett szociálpedagógiát. A munkások ellenőrzési joga, ipari kérdéseknek paritásos elvi alapon működő bizottságokban való megvitatása, főleg a munkaadóknak és munkásoknak gyakori érintkezése megszünteti a bizalmatlanságnak fojtó légkörét. Hogy ezen üdvös célokat szolgáló érintkezés az érdekelt felek között, nem minden formát nélkülözve, incidentaliter, ötletszerűen jöjjön létre, hanem a termelés érdekeiben egyaránt közreműködő,

annak prosperálásáért aggódó érdekelteknek rendszeres, majorizálást kizáró tárgyalása révén, tervek, új megoldási lehetőségek kölcsönös kicserélését, nemzeti feladatoknak fokozottabb eredménnyel való teljesítését lehetővé téve, a felek kezdeményezésére a „nyugati demokratiákban” munkaközösségek alakultak.

Whitleyismus.

Az átmeneti gazdálkodás idején működő munkaközösségek elvi alapja, hogy a munkaadó és munkás egyformán érdekelt — előbbi az iparba fektetett tőkéje, utóbbi munkáereje révén — az ipari termelés fokozásában, s ha vannak is érdekellentétek a szociális terhek és bérlpolitika tekintetében, mindkettőjüknek közös és a nemzeti célokkal congruáló érdeke a termelés fokozása, mert míg a szociális harc a tőke veszteségére a munkás nyomorára vezet, az ipar nyugalma által lehetővé tett fejlődéssel paralell emelkedik úgy a profit, mint a munka ára és becsülete.

Az ipar békéjét biztosító munkaközösségek ismertetésénél ki kell emelnünk az angol whitleyismusnak és a német Arbeitsgemeinschaftnak jellemzését, hiszen kiváltképen az angol intézmény nemcsak mint elméleti elgondolás, hanem mint testet öltött valóság a mai Anglia iparának munkaügyi szervezetét jelenti, melynek ismerete nélkül hiányos volna úgy az angol iparról, mint az angol munkaviszony fejlődéséről alkotott képünk.

A világháborúnak demoralizáló hatása alól nem mentesült Albionnal a splendid isolation összes előnyeit élvező társadalma sem. A profiteering acták ellenére egyre növekedő drágaság, a tömegeknek a hadiszállításból eredő gazdagodásán, jelszóba tömörítve a „*profiteering*”-en való elkeseredése a késedelmesen és rosszul működő döntőbírósi eljárás, az antiszociálisnak mondott adórendszer, az alkoholizmus közhatalmi korlátozása, nemkülönben a példátlan lakáshiány napról-napra fokozták a társadalomnak, harci események által amúgy is felcsigázott izgatottságát. A *Military Service Act*ok parlamenti tárgyalását övező légkör kedvező alkalmat nyújtott a mindenütt és mindenkor jelenlevő szélsőséges elemeknek, hogy a zöld sziget viharsarkába, a *Clyde* zordon műhelyei felett megfújják

a szociális forradalom harsonáját és a munkástömegeket kiragadják a hazafias magatartásuk folytán, merőben nemzeti szempontból concilians magatartást tanúsító trade-uniók hatalmi köréből. Az Egyesült Királyság bölcs államférfiai mindenkor biztos szemmel ismerték fel a brit érdekeket sértő nemzetek szociális békétlenségét és annak osztály-társadalmi ellentéteit nemzetük számára hasznosítva résen állottak, nehogy a belső széthúzás veszélyeztesse az angol oroszán expansiv erejét. Hasztalan volt a *Socialist Labour Party* és a *Socialist Party of Great Britain*, nemkülönb a *British Communist Party* minden erőfeszítése, hogy a shop-stewart mozgalmon keresztül megdöntsék a kapitalista gazdasági elvek pilléreire és a *House of Commons* évszázados tradícióján nyugvó gazdasági és politikai rendszert. *Lloyd George* sokak által csodált és többek által gúnyolt eafistikus politikáját jellemző rugalmassággal 1917-ben inquiry committeeet szervezett a *Labour Party* munkaügyi miniszterének *Éarnes-nek* elnöklete alatt az ipari békétlenséget előidéző okok megállapítására, biztos tudatában annak, hogy a fegyelmezett és ipari kérdésekben jártas közvélemény türelemmel fogja bevárni úgy a *Barnes* bizottságnak vizsgálatát, mint az elkészített report alapján ajánlott célszerű lépések megvitatásának idejét. A kormány pedig a válságos percekben időt és általa mindent nyer.

Az ipari viszonyokat tanulmányozó bizottság tárgyalásai közben egyszerre több oldalról, a brit szellem spontán megnyilatkozásaként megindul az eszmék termelése, új conceptiónak kristályosodása egy a jelenleginél józanabb, tisztultabb ipari rend kialakulása érdekében. Számos kontinentális állam és társadalom rendjében szokásos közhatalmi oktroy szerepét az angol társadalomban intézményeinek kialakulásánál legtöbb esetben a magánkezdeményezés és önségély tölti be. Így az ipari béke folytonosságát biztosító intézmény theoretikus felépítésében, valamint későbbeni gyakorlati keresztülvitelében az államhatalomnak csak másodrendű szerep juthatott. A társadalmi fejlődést jellemző intézmények megvalósításának küszöbén mindig harccal, viszályal találkozunk, amelynek izzó kohójában érik az új eszmét megvalósítani látszó rend. Így a *Whitleysmus* néven ismert modern angol ipari organisatio kialakulását is súlyos harcok és végzetesnek tetsző, nagyarányú

szociális differentiák előzték meg, amelyek nélkül az angol ipar még talán manapság is nélkülözné a *Whitleyismus* áldásos intézményét. 1916. év elején többek között az építő ipart is súlyos válság fenyegette, egyik bérvita a másikat követte úgy a tőkés, mint a munkaerőt nyújtó érdekelteknek legnagyobb kárára. *Malcolm Sparkes* építő-vállalkozó idealizált köntösbe öltöztetett tervezetével igyekezett az építő ipart a nagy válság holtpontján keresztül segíteni, felállítva azóta úgy Anglia, mint az Egyesült Államok iparában híressé vált tételét, hogy „az ipar békéjével el kell jönnie a kölcsönös bizalomnak, az elismert igazságosságnak és az újjáépítéshez való készségnek természetzerű velejárójaként, hiszen az iparnak nem fegyverszünetekre és kényszerű döntőbíróságokra van szüksége, legkevésbé a viták elintézésének halogatására, hanem igenis szüksége van *bizalomra* és *bátor haladásra*. *Malcolm Sparkesnek* sikerült 12 szakszervezettel elfogadtatni egy építő-parlament felállítását célzó javaslatát, melyet a *National Associated Building Trades Council* is approbált. 1917-ben *M. Sparkes* elgondolásai alapján tényleg megalakult a *Builders National Parliament* Ezzel egyidejűleg a *Garton Foundation*, *John Silton* tervezetében 1916. októberében egy jelentést hozott nyilvánosságra, melyben az ipari béke biztosítékaival is foglalkozik. Átmeneti gazdálkodás idejében elvként leszögezve, hogy „jó munka elégtelenül táplált és rosszul ruházott embertől nem várható, de még kevésbé oly munkásoktól, akik jól tudják, hogy fokozottabb teljesítményüktől előnyt nem nyerhetnek; másrésről a munkás nem remélheti, hogy őt munkaadója veszteséges üzletmenet mellett foglalkoztatni fogja” ; tehát így mindkettő érdeke a másik keresetének fokozása. *A British Association for the Advancement of Science Economic sectionje*, *Chapman*, *Cunning*, *Kirkaldy* tanár részvételével alakult külön ipari békével foglalkozó bizottságának programjában, valamint *Rowntree* és hazánkban is ismert *F. H. Wedgwood* szellemi vezetése alatt álló kerámiai ipar továbbképzési iskoláiban tartott előadásaiban kell keresnünk a *Whitleyismusnak*, mint társadalmi mozgalomnak forrását.

Midőn az ipari vidékek békétlenségének elharapózása már nemcsak a munitiók iparok termelési kontinuitását, hanem az angol közösség életfolyamatának egyenletes menetét is

fenyegette, Asquith miniszterelnök a munkások és munkaadók közötti viszony tanulmányozására kormánybizottságot szervezett *J. H. Whitley-nek*, a bizottságok chairmanjének elnöklete alatt az ipar oly kiválóságainak, mint munkaadó részről: *Sir Carter, Ratcliff-Allis, Allen M. Smith*, munkásrészről pedig: *R. Clynes, Robert Smillie, F. S. Button* részvételével. Ezen bizottságnak 1917. és 1918. évek folyamán kibocsátott öt jelentése absorbeálta *M. Sparkes* tervezetének és a *Garton-memorandum-nak* lényegét és alkotja annak az ipari szervezetnek elméleti constructióját, amely lehetővé tette az összes európai államok gazdasági és társadalmi történetében példátlanul válságos 1919. „a forradalmi esztendő” átlavirozását, nemkülönben az általunk elismert angol kommunista-mozgalomnak *Walesre* és a *Clyde* vidékre való lokalizálását.

A bizottság elnökéről elnevezett *Whitley-reportok* eszmemenetének kiindulópontja a *munkások és munkaadók érdek-közössége* és azon vélemény, hogy a munka *kvalifikált voltának fokozásával a munkaadónak munkásaitól való függése egyenes arányban növekszik, ami által párhuzamos érdekek fejlődnek ki.* A *Whitleyismus* eszmemenete az ipari kérdések tudományos vizsgálatán és az ipari tevékenységnek *ethikai felfogásán nyugszik.* Mindkettő megköveteli az ipari rend reconstructióját oly módon, hogy a munkás ellenőrizze nemzeti feladatának teljesítését. A cél közös voltára való tekintettel nyugodjanak a szociális harc fegyverei, hiszen a kifejlődött ipari szervezetben a strike értelmét veszti. Constructiv iparpolitika csak barátságos kiegyezések és nem a harcok izzó légkörében folytatható. Idővel eltűnnek az összes súrlódási felületek és az esetleges viták elintézésének egyetlen módja a nyílt egyezkedési tárgyalás létszen. Meg kell szervezni az ipart a termelés személyi tényezői harmóniájának jegyében, mert minden viszály az ipar gazdasági felépítésével és a felvevőképes piacokért folyó harcnak következménye.

A *Whitleyismusnak* eszmemenete kissé utópisztikusnak tűnik fel és sok tekintetben hasonlít a világbéke propagálóinak inkább tetszetős, mint bevált ideológiájához, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az angol politikus nagy előszeretettel iparkodik általános ideálok mezébe öltöztetni gyakorlati, önző célok elérését biztosító magatartását. Midőn Anglia

legnagyobb munkaadó érdekképviseleti központja a *Federation of British Industries* élénken helyeselte a *Whitley*-jelentések gondolatvezetését és a manchesteri gőgjúkról híres gyárosok szónokai oly virágos szólamokat zengtek a tőke és munka harmóniájáról, az örökkön fennálló érdekközösségről, az ipari pacifizmusról, igazságosságról és ethicumról, önkéntelenül felmerül a kérdés, vajjon a munkaadói felfogás e gyökeres változása az angol vallásethikai nevelésnek vagy a fenyegető forradalmi munkásmozgalom erősödésének következménye-e.

A *Whitley*-jelentések a kétoldalú szervezés előrehaladottsága szerint három csoportra bontják Anglia iparát. Az első csoportba tartoznak a teljesen kiépített kétoldali szervezetekkel rendelkező iparok, a másodikba a félig, azaz tökéletlen és nem az összes érdekeltet felölelő szervezettel bíró iparok, míg a harmadikban azon iparágak, melyekben a munkaadók és munkások fejlett érdekképviseltek felett nem rendelkeznek.

Az első csoportba tartozó u. n. szervezett iparoknál paritásos alapon létesült *Joint Standing Industrial Council*, röviden *Whitley-tanács* létesül, pártatlan vagy felváltva munkaadó és munkás delegált elnöke alatt. Tagjai az illető iparágban működő kétoldalú szervezetek által választott vagy kirendelt képviselői. A *Whitley-tanács* gyakorta és rendszeresen ülészik, hogy a felmerülő ellentétek gyorsan eliminálhatók legyenek. Tagjait a képviselt szakegyesületek, illetve szervezetek leggyakoribb esetekben három évenként választják és — a tanács folytatólagos működésének biztosítására való tekintettel — évenként a tagok 7 a-a a tanácsból kiválik. Végrehajtótanács és albizottságok igénybevételel működik a *Whitley-szervezet*, szavazásoknál pedig az előírt quorumnak megfelelő kisebbség óhajára az elnök titkos szavazást rendel el. Kuriosum, hogy bárminemű kérdés feletti szavazásnál a quorumnak, tehát a határozathozatalhoz szükséges tagok számának meg kell lennie külön a munkaadó és külön a munkásoldalon, az egyik fél majorisálását pedig lehetetlenné teszi a *Whitley* -tanácsok statútumainak azon rendelkezése, hogy határozatként valamely indítvány csak akkor mondható ki, ha annak többsége van, külön a munkás- és külön a munkaadó-delegáltak oldalán.

Az iparügyi közizgatás és a *Whitley* -szervezetek közötti

cooperáció tartós biztosítékeként a munkaügyi miniszter egy vagy két összekötő-tisztet rendel minden tanács mellé, akik — mint az ipari szervezkedés szakértői — egymással állandó összeköttetést is tartanak fenn, nemkülönben a közoktatásügyi miniszternek szociálpedagógiai szempontokat a *Whitley*-tanácsban képviselő liaison officereivel.

Az összekötő-tisztek közvetítésével tehát a kormány au courant lehet az ipar összes vitás kérdéseiben, amiből természetesen következik, hogy intézkedéseivel idejekorán megelőzhet nehezebben megoldható bonyodalmak kifejlődését.

A leírt módon szervezett *Whitley-tanács* feladatai:

1. bérkérdések, általában a munkafeltételek megvitatása,
2. a termelést és foglalkoztatást érintő rendszabályok előzetes letárgyalása,
3. békéltető eljárás intézményeinek kiépítése,
4. a kétoldalú szervezkedés megkönnyítése és gyorsítása,
5. az ipart érintő összes kérdésekkel kapcsolatos statisztikai anyaggyűjtés,
6. az ipar érdekeit szolgáló tudományos búvárkodás előmozdítása,
7. a hitelszerzés munkástalálmányok alkalmazásának lehetővé tétele végett,
8. a munkásoknak találmányaik által előidézett vállalati jövedelemtöbbletben való részesítésének biztosítása,
9. a bel- és külföldi ipar helyzetének tanulmányozása és ipari érdekű előadások tartása,
10. üzemek egészségügyi viszonyainak javítása,
11. tanoncügyek és ipari továbbképzést érijtő kérdések megvitatása,
12. *district council*ek megszervezése és
13. a *Whitley-tanács* által képviselt ipar érdekeinek pártfogása a kormány és hatóságok előtt és azon feladatok ellátása, melyeknek elvégzését esetről-esetre a kormány a *Whitley-tanácsokra* hárítja.

A feladatkör ismertetéséből kitűnik, hogy annak fontos és alapos ellátása a self government, önkormányzat elvének az iparban való teljes megvalósítására és az államhatalom iparpolitikájának megszűnésére vezetne. A negyedik *Whitley-report* szavaival élve a *Whitley-tanácsok* célja „a munkások és

munkaadók lehető legszorosabb együttműködésének biztosítása, úgy az iparnak, mint a nemzeti élet organismusa egy részének további fejlődése, mint a benne foglalkoztatott személyek viszonyainak javítása érdekében.”

A *Whitley-tanácsok* tehát valamely ipar országos munkás- és munkaadó-érdekképviselete, mely alatt vidékenként district councilok, azaz kerületi szervek alakulnak, melyek az illető kerület ipari ügyeiben ugyanazon kérdésekben illetékesek, mint a *Whitley-tanács* az országos érdekű kérdéseket illetőleg, azzal a fentartással, hogy a kerületi tanács egyszersmind a *Whitley-council* végrehajtó szerve és annak a *Whitley-tanács*éval ellentétes határozatai érvénytelenek. A *district counciloknak* igen fontos feladatköre a *Whitleyismus* alapszervezeteinek az üzemi, illetve *works counciloknak* kiépítése ugyancsak a szociális paritás elvének alapján és azzal a fentartással, hogy az üzemi tanácsok nem hozhatnak a *district*, közvetve a *Whitley-tanács* döntéseivel ellentétes határozatokat.

A második csoportba tartozó, u. n. „tökéletlenül” szervezett iparokban, tehát ott, ahol a kétoldalú szervezkedés még befejezetlen, egyelőre a *Whitley-tanácsok* helyett *Interim Industrial Reconstruction Commilteek* (I. I. R. C.) alakulnak, amelyekben a szakszervezeteket azok delegáltjai, a szervezetlen munkásokat pedig kormánykiküldöttek képviselik az ipar alapos, kétoldalú megszervezésének befejeztéig.

A harmadik, illetve a szervezetlen iparágak csoportjába tartozó iparokban a *Trade Boardok* hivatása, hogy a részleges szervezésig, tehát az I. I. R. C. felállításáig ellássák a *Whitley* tanács hatáskörét.

Nem teljesen érdektelen az érdekelteknek a reportba lefektetett szervezet-tervezettel szembeni állásfoglalása. Az angol munkaadók nevében a 18.000 céget számláló *Federation of British Industries* mint előbb említém a *Whitleyismus* mellett foglalt állást. A polgári pártok közül a liberális párt 1921 .-i pártnapján programpontjává avatta a *Whitleyismus* gyakorlati keresztülvitelét. A *Whitleyismus* megvalósításától a forradalmi láz lehiggadását remélve 1918-1919.-ben annak érdekében a kormányzat és a munkaadók írásban és szóval nagy propagandát üztek és úgy vélték, hogy bár a *Whitleyismus* sok jogot biztosít a munkásoknak, de talán annak bevezetésével sikerül

a munkásoknak, jelesül a bányászoknak nationalisálást sürgető törekvéseit mellékvágányra vezetni.

Míg az osztályharcos ideológiában élő munkásvezérek elutasítják a *Whitley-reportoknak* a tőke és a munka érdekazonosságát hirdető gondolatmenetét, így *Sidnyy Webb* is állásfoglalásában a *Whitleyismustól* a munkásság solidaritását félti; addig a hivatalos munkáspolitikát képviselő *Clynes*, a *Labour Party* volt alsóházi leadere 1917.-ben a blackpooli szakszervezeti kongresszuson kijelentette, hogy a *Whitleyismus* a munkásoknak nagyobb befolyást biztosít az őket érintő kérdésekbe és az 1918.-i *Derbyben* tartott *Trade Union Congress* a *Whitleyismusra* vonatkozólag határozatot hozott, melyben a congressus

„kéri a trade uniók tagjait, hogy legyenek meggyőződve arról, hogy a *Whitley* jelentésekben foglalt alapelvek önkéntes elfogadása kívánatos, mert az ipar minden ágazatában paritásos alapon alakuló bizottságok révén a jövőben súlyos szociális differentiák elkerülhetők lesznek.”

A szakszervezeti kongresszust követő *Labour Party* kongresszusán a munkásság 2,374.000 szavazattal 753.000-el szemben a *Whitleyismus mellett döntött*. A kormány, hogy az általa intensíven propagált *Whitley* politikájához consequens maradjon *Mí/Yfey*-tanácsokat szervezett az állami üzemekben (az admirális vállalatainál, az állami nyomdánál, a postánál, stb.).

1918. és 1922. között körülbelül 70-80 *Whitley-tanács* alakult, 5 millió munkás bevonásával, ideértve azon iparok *whitley*-szerű organisatióit, melyek bár a nomenklatúrában nem, de szellemben és lényegileg a *Whitley* elgondolását megvalósították. Tekintettel arra, hogy a 12-13 millió ipari munkás közül 5 millió érdekei felett a *Whitleyismus* tanácsai döntenek, a *Whitley* ipari szervezet Angliában megvalósultnak mondható és működésével statisztikailag kimutathatóan számos vita békés elintézésével, az ipar érdekeinek hathatós képviselésével, a munkaviszonynak békés fejlesztésével valóban a modern Anglia egyik legfejlettebb és a közgazdasági élet egészséges intézményének minősíthető.

A *Whitleyismus* lényegét félreértve egyesek a *Whitley*-tanácsokban döntőbíróságokat látnak, ami téves felfogás. Való, hogy a *Whitley-committee* állandó döntőbíróági tanács fel-

állítását hozta javaslatba, de a *Whitley*-tanácsoktól függetlenül. A *Whitley*-tanácsoknak, — igaz egy fontos feladatköre viták eliminálása, amit a tanácsok mellett működő egyeztető bizottságok látnak el. A döntőbíróóságok bevezetése ellen a *Whitley-report* (V.) egyenesen állást foglal. *Whitley, Chapman, Carter, Clynes* kijelentik, hogy ők a „döntőbíráskodás ellenzői, mert annak felállítása nem általános óhajra történik, hiszen úgy a a munkaadók, mint a munkások a kötelező arbitrage ellenzői. Ipari viták pedig csak a munkások és munkaadók szabad egyeztetésének elvi alapján lefolytatott tárgyalások révén szünhetnek meg. A bizottság tagjai nem javasolják a strike és kizárás jogával a békéltetésügyi eljárás folyamán való tilalmazását. A kormány viták esetén beavatkozhat, hogy megállapítsa annak okait és ténykörülményeit, de tartózkodjék a felek strike, illetve lock-out jogának korlátozásaitól.”

Az előbb felsorolt ipari tekintélyek *Standing Arbitration Council* felállítását javasolják országos érdekű nagyszabású viták eldöntésére, mely tanácsban nagytekintélyű szakerek vonassanak be, akik a sikertelen egyeztetési eljárások után mindkét fél által az állandó döntőbíróóság elé terjesztett vitákban döntenek.

A vázoltak alapján a *Whitleyismus* békéltetésügyi eljárása a következőképp alakul: kisebb súrlódások először az üzemi bizottságok két titkára, sikertelen beavatkozás esetén az üzemi bizottság plénuma által intéztetnek el, s csak amennyiben annak intervenciója eredménytelen lenne, foglalkozik a kerületi — *District Council* egyeztető bizottsága az eléje terjesztett vitaanyaggal. A *Whitley*-tanács egyeztető bizottsága elé a vita csak akkor kerül, ha országos terjedelmű vagy több ipari körzetet érintő vitáról van szó vagy a *District Council* egyeztetési kísérlete kudarcot vallott. A *Whitley-iamcs* bizottságának esetleg sikertelen békéltetési kísérlete után mindkét fél beleegyezésével határozathozatal végett a vita a *Standing Arbitration Court* vagy közéleti férfiak által alkotott döntőbíróóság elé kerülhet.

1919.-ben *Lloyd George* látszólagos támogatásával kísérlet történik az egyes iparok *Whitley* szervezetének organikus cooperációjának biztosítása érdekében. A politikai életet irányító gazdasági és szociális erők felismerése, amely Németországban

a *Reichswirtschaftsrat* alkotmányszerű megszervezésére vezetett, felvetette az egész angol ipari termelés érdekeit képviselő ipari parlamentnek a *National Industrial Council*-nak, 200-200 munkaadó és munkás szervezeti delegált bevonásával történő felállítását.

Az államfői hatalmat háttérbe szorító *House of Commons* tagjai most is, mint az elmúlt századokban annyiszor, gyorsan felismerték és megsemmisítették az alsóház tekintélyét és kompetenciaját sértő új hatalmi faktornak: a *National Industrial Council*-nak nevezett *Wirtschaftsparlament*nek kifejlődését. A terv csak terv maradt és a beköszöntő gazdasági válság okozta ipari depressio szétfoslatta a szociálpolitikusok leg-szerényebb álmait is. Mert jól tudják, hogy *a legszebb szociál-politikai konceptio egy kedvező konjunktúra és a legsötétebb reactio az ipari depressio.*

Az 1921. évben beköszöntött gazdasági válság valóban nagy fordulatot hozott a *Whitleyismus*, történetébe. Az eddig lóhátról tárgyaló szakszervezeti vezetők a depressio következtében elvesztették argumentumaikat. Imént még az üzemeik nationalisálásától rettegő felette concilians, *Whitleyismust* alapító munkaadókból máról holnapra manchesteri gőgjükben felfuvalkodott patronok lettek, apró cseprő kifogásokkal és ürügyekkel élve a *Whitley* tanácsok működésével szemben, minek következtében a *Whitley* szervezetek több, mint 20%-a manapság már csak elvben működik.

A *Whitleyismus*, mint a jövő ideálképe megbukott, de az ipar történetében mint az átmenetgazdálkodás nyugodt menetét biztosító intézmény fog szerepelni, mely igazságos és *morális* alapon fejlesztette tovább a legkritikusabb években már felbomlással fenyegető modern angol munkaviszonyt.

De mindazok, akik a brit intézmények kialakulásánál és működésénél *a fair play* elvének szerepét kutatják a munkaadók *Whitley* politikájának kétszínűségétől következtetésként vonhatjuk le, hogy Anglia békés fejlődésének és a világgazdaság termelésének legnagyobb kárára egy újabb konjunktúra elérkeztével a munkásság — a munkaadók nyílt kétszínűségének láttára — nem lesz többé hajlandó a depressio korában munkaadók által szétrobbantott közösségeket újra feltámasztani, hanem egy ideállal — a tőke és munka szolidaritásának ideáljával

szegényebben — az osztályharcos forradalmi eszménynek fognak hódolni, igazolva, hogy *a tőke és munka harmonikus érdekeinek ideálja: a kettő szolidaritása, mint minden ideál csak erkölcsi alapokon és lelkes, kitartó, nem a konjunktúrák szele szerint ingadozó becsületes munkával vívható sikerrel.*

Arbeitsgemeinschaft és a francia munkaközösségek.

A munkaadók és munkások érdekközösségének elvi alapján fejlődő brit munkaközösség mellett meg kell emlékeznünk a németországi „*Arbeitsgemeinschaft*”-ok keletkezéséről és szervezetéről, melynek működésétől a német szociálpolitikusok nagy része a tőke és munka közötti küzdelem romboló erejének csökkenését remélte.

Német szakírók túlzott ügybuzgalommal igazolják, hogy az *Arbeitsgemeinschaft*-ok megelőzték a *Whitley-elmélet* kialakulását. Való, hogy a *wirtschaftsfriedliche* (sárga) *Arbeiterbewegung* ugyancsak a munkaadó és munkásérdekek szolidaritását zengte, de úgy vélem, hogy a *Gewerkvereinek* működését inkább a tőke subventiója, mint a paralell érdekekről való meggyőződésnek szent heve istápolta. Ugyancsak téves volna a *Tarifgemeinschaft* fogalmát a munkaközösségével azonosítani, hiszen a munkaközösség nem feltétlen velejárója a collectiv bérszerződés kötésének pusztá ténye. Igaz, hogy a háború derekán több *Arbeitsgemeinschaft* alakult, így Nagy-Berlin fémiparának és könyvkötő-iparának munkaközössége, de mindkettőnek főcélja nem a munkaviszony békés továbbfejlesztése, a tőke és a munka cooperatiójának biztosítása volt, hanem a hadirokkantak ipari foglalkoztatásával kapcsolatos technikai és organisztikus kérdések kielégítő megoldása. 1917. év végén előrelátó nagyiparosok és szakférfiak világosan látták, hogy a leszereléskor visszaözlő katonaviselt, sokat szenvedett, agyongyötört és a hadi élet által eldurvult munkástömegeknek a hazai termelés folyamatába való özlése döntő hatással lesz úgy a termelés, mint a munkaviszony további alakulására. Úgy vélték, hogy csak a munkaadók által érdekvéleménynek elismert szakszervezetek hatalmának és szervezeteinek révén vihető keresztül a munkászekek célszerű és successiv elhelyezése, nemkülönben az ipar békéjének bizto-

sítása. 1918. elején *August Müller* államtitkár közvetítésével létrejött a vezető munkaadó és munkásszervezetek képviselőinek első megbeszélése, melynek lassú menetét csak a német munkaadók által *idejekorán* felismert forradalmi jelenségek terjedésétől való félelem gyorsította. Különösen a Ruhr medencében folytak le aránylag gyors ütemben a munkaközösségek felállítását célzó tárgyalások, munkaadó részről *von Siemens* és *von Rieppel*, *von Borsig* és *Deutsch* titkos tanácsosok, munkásrészről *Légien*, *Schlicke* és *Bauer* részvételével. 1918. október végén a közeli összeomlás következményeivel számolva a német munkaadók elfogadták a szakszervezetek által felállított feltételeket — a szakszervezeteknek, mint a munkásság egyedül hivatott érdeképviseletének elismerése, a munkaközvetítés paritásos szabályozása, paritásos egyeztető bizottságok felállítása, a sárga szakszervezetek támogatásának beszüntetése és az utóbbiakkal munkaközösséget alkotva közösen megkeresték a birodalmi kormányt, hogy leszerelésügyi államhivatalt szervezzen, melybe paritásos alapon a kétoldalú szervezetek képviselői is bevonassanak.

A német munkaadók oroszországi állapotok bekövetkezésétől tartva elfogadták a szakszervezeti vezetők összes feltételeit és 1918. november 15-én aláírtak a német munkásság *Magna Chartájá-nak* nevezett egyezményt, amelyet joggal nevezhetünk a tőke kapitulációjának, hiszen a német munkaadók a forradalom újabb lökéseitől rettegve, ezen egyezségben mindent magukévá tettek, amiért a munkásság egy emberöltőn keresztül hasztalan küzdött. Az 1918. november 15-i egyezmény alapján 1918. december 4-én megalakult Németország Ipari Munkaadóinak és Munkásainak munkaközössége, melynek központi szervezete mellett a forgalom, kereskedelem, sőt a mezőgazdaság is megalkotta a maga munkaközösségét.

A központi munkaközösség hordozói a *Reichsverband der Deutschen Industrie*, *Vereinigung der Deutschen Arbeitgeberverbände* és munkásrészről az *Allgemeine Deutsche Gewerkschaftsbund*, a *Gesamtverband der Ghristlichen Gewerkschaften*, valamint több szakszervezeti centrum. A központi munkaközösség Németország vezető iparágai szerint 15 birodalmi munkaközösség bevonásával működik, melyek viszont tovább tagozódnak szakkerületi és helyi csoportokra, mindenütt a szociális paritás és a kisebbségi elv szigorú figyelembevételével.

Az összes Munkaközösségek birodalmi érdekű ügyeit a központi bizottság tárgyalja. A központi bizottság tagjai: a birodalmi munkaközösségek egy-egy delegáltja és az átfogó munkaadó- és munkásszervezeti központok összesen 12 képviselője. A bizottság hatásköre pedig több vagy az összes birodalmi munkaközösségeket, általánosságban az egész német ipart érdeklő kérdések szabályozása.

A központi elnökség szintén paritásos alapon működik, tagjai a munkaadó- és munkásszakszervezeti központoknak — a *Reichsarbeitsgemeinschaft-ok* által aprotált — képviselői.

A paritásos alapon szervezett központi elnökség a központi munkaadó- és munkásérdekképviselők delegáltjainak, mint az elnökség tagjainak részvételével végrehajtója a központi bizottság határozatainak és kifelé úgy a törvényhozással, mint a kormánnyal szemben a nemzeti ipar képviselője.

A munkaközösség feladata „Németország iparát érintő összes gazdasági és szociális és az ezekkel kapcsolatos törvényhozási és közigazgatási kérdéseknek megoldása.”

Az ipari béke fokozottabb biztosítása érdekében egyes iparágak *munkaközössége mellett egyeztetőbizottságok működnek* és pedig, ha több kerületi munkásság tartozik a *Reichsarbeitsgemeinschaft* alá, úgy minden egyes kerületi munkaközösség mellett egyeztetőbizottságot szerveztek, melyek sikertelen beavatkozása esetén az ügy a *Reichsarbeitsgemeinschaft* központi egyeztetőbizottság elé kerül.

A munkásság állásfoglalása a munkaközösségekkel szemben ugyanaz volt Németországban is, mint Angliában: a derékhad régi kipróbált vezéreivel a nürnbergi szakszervezeti kongresszuson (1919. nov. 9.) a munkaközösség mellett foglalt állást, míg a radikális független szocialista irányzat ellene.

A munkaadók nevében a *Reichsverband der Deutschen Industrie* 1919. február 4. határozatában elismeri Németország ipari munkaadói és munkásai közösségének alapelveit és a német munkaadók dicséretére emlitem fel, hogy *Kapp* berlini bevonulásának napján a német munkaadók szervezete ünnepelesen kijelentette, hogy „a politikai viszonyok bármiként is alakuljanak Németországban, a *Reichsverband der Deutschen Industrie* hű marad a munkaközösségek alakulására vezető alapelvekhez.” A német iparosok elvhűségeknek köszönhetik,

hogy a *Spartacus-pucc* idején a munkásság többsége zárt sorokban állott a munkaközösségek szervezetében.

A német ipar életétől távol kockázatos lenne határozott bírálatot mondani a munkaközösségek életképessége felett, bár úgy vélem, hogy a *szociálpolitikai reakció jelen napjaiban* a forradalmi esztendőekben alakult közösségeknek csak egy része áll fenn — *papíron*. Nagyrészüket összeomlott a szakszervezetek sorvadásával, a munkásmozgalom differenciálódásával (fajvédők, kommunisták) és *last but not least* a gazdasági konjunktúra megszűnésével.

A német munkaközösség tiszavirág életére visszatekintve, benne ne lássunk egy új ipari rend kialakulásának magvát, hanem egy az átmenetgazdaság időszakára létesült szükségintézményt, amely szilárd gátként védte az ipari termelést a forum felől hömpölygő forradalmi szennyes áradattal szemben, védte az anarchiától, az összeomlástól, mentsvára volt tehát két keserves esztendőn keresztül az ipari termelésnek, közvetve tehát az állam és társadalom rendjének.

Míg Angliában és Németországban a munkaadó és munkás közötti viszony javítására és a szociális ellentétek kiegyenlítésére irányuló törekvések vezettek a munkaközösségek felállításához, addig Franciaországban a munkaadók a *Commission de la Production*-ba. tömörülve, bőséges anyagi subventiók révén létrehozták az antirevolutionista jellegű *block nationale*t, s többé mitsem tartottak munkásaik szélsőséges törekvéseitől, s ezért, ha vegyes bizottságokat alkottak, azt nem a munkásmozgalom fenyegető magatartásának hatása alatt tették, hanem a termelés javulását remélve a *patron* és munkásai közötti viszony békésebb alakulásától.

Angliában és Németországban a munkaadók a szociális békétől, Franciaországé pedig a termelés tudományos elvek-szerinti irányításától, a taylorism, Rowan system bevezetésétől remélték munkásaik erőlkijetésének fokozását, aminek következtében francia szociálpolitikusok több fáradságot szentelnek az amerikai scientific management tanulmányozására, mint az ipari demokrácia intézményeinek vizsgálatára.

A túloldali francia pártoknak parlamentáris súlya, valamint oly nemzetközi tekintélyű szociálpolitikusnak, mint *Millerand*

energikus agitációja következtében Franciaország is a munkaközösségek politikájának útján kénytelen haladni, de míg az angol-germán közösségeket a határozathozatalnak és azok végrehajtásának joga illette meg, addig a francia intézmények csak mini munkaügyi kérdésekben illetékes tanácsadó szervek szerepeltek.

Az 1891. (január 25.-i) francia törvény *Conseil Supérieur du Travail*-t szervezett, melynek tagjai munkaadó- és munkásszervezetek delegáltjai, a Senatus, kamara, *Sorbonne* és a szövetségek kiküldöttjei. Felállítása óta a jelen időpontig a kormány ipari és munkaügyi kérdésekben illetékes tanácsadó szerveként működik. 1908-ban ugyancsak törvényhozási actussal a kormány paritásos alapon álló *conseil consultatifs du travail-okaï* szervez, melyeknek hatáskörét 1909-ben rendeletileg két fő feladatkörre korlátozza és pedig véleménynyilvánítás folyó szociális vitákról és a közigazgatási hatóságoknak a munkafeltételek alakulásáról való tájékoztatás. Midőn a világháború folyamán a munkások strikejoga csorbát szenvedett, az 1915. július 10.-i *loi sur les salaires minima*, a bérminimum megállapításának jogát a törvényhozás a *Conseil Consultatifs du travail* szervezetekre ruházta.

A *Conseil Consultatif*-ek lassú visszafejlődésnek indultak a fegyverszünet kötése után, aminek ellensúlyozására, magánkezdeményezésre collectív bérszerződések jogi basisán *commissions mixtes* alakultak ugyancsak paritásos alapon. E vegyes bizottságoknak hatáskörébe a termelés technikai módozatainak, munkafeltételeknek megvitatása tartozik. Tekintettel a francia collectív szerződések határozatainak törvényesen kikényszeríthető voltára, a munkaadók legtöbb esetben húzódoznak oly collectív szerződések kötésétől, melyekben viták esetére magukat a vegyes bizottságnak, mint *quasi* döntőbírósnak alávetni kénytelenek.

Miután Franciaország vezető férfiai belátták, hogy a hosszú hadjáratban elvesztett nemzeti vagyontömeg csak fokozott termelés révén szerezhető vissza, 1919-ben megalakították a háború utáni évek politikai és gazdasági életében oly nagy szerepet játszó *Confédération Générale de la Production Française*-i azon célból, hogy megvédje a benne szervezett munkaadó- és egyéb szindikátusok gazdasági, ipari és keres-

kedelmi érdekeit Franciaország nemzeti létének, népe termelő erejének és a foglalkozási ágazatoknak érdekében. A francia közélet e nagy szerepet játszó intézménye legális alap és alkotmányos szerepkör hiányában is sokkal nagyobb súlyra tett szert Franciaországban, mint a törvényhozói szerepekben tetszelgő életképtelen német *Reichswirtschaftsrat*.

Az angol-german munkaközösségek és a francia termelő-közösségek ellentétes jellege az országok industrialis, más-résről agrárjellegéből folyik. *Egy ország társadalmi és gazdasági rendjének stabilitása a társadalom pyramis strukturájától függ, ha annak alapja széles jómódú agrár-réteg, úgy nincs szükség az ipari demokratia labilis, elvétve szemfényvesztő taktikai elgondolások szülte intézményeire. De mihelyt az egészségtelen synoikismos — városba csoportosulás — révén a társadalmi pyramisszerű rétegződése megszűnik, mint Angliában és Németországban a társadalmi egyensúly csak állandó compromissumok, egyezkedések és taktikaszülte positiók kiépítésével tartható fenn mindaddig, míg a konjunktúrák és világgazdasági és politikai constellatiók változása új intézmények, modernebb compromissumos képződmények formálását teszik kívánatossá.*

A munkaközösségekben a synoikismos és tulindustrialisálódás következtében felborult társadalmi egyensúly által előidézett gazdasági nehézségek és szociális ellentétek leküzdésére alkalmas intézményt kell tekintenünk, de úgy taktikai, mint szociálgazdasági szempontból óvakodjunk a túlfejlett industrialismus e kétélű eszközét hazai agrárjellegű társadalmi életünkbe illeszteni. Vagy az intézmény sorvadna el, vagy a társadalom vérkeringését mérgezné meg.

Consiliatio és arbitrage.

Míg a munkaközösségek az ipar alanyi tényezőit érintő összes problémák békés megoldását tekintik feladatuknak, addig a békéltetésügy szerepe a támadt munkaviszályok békés aplanálására szorítkozik.

A békéltetőeljárás aszerint, hogy a békéltetőszerv csak az ellentétek kiegyenlítésére törekszik, vagy a keletkezett vitát eldönteni kívánja, két válfajra oszlik: az egyeztető és a döntő-bírósi eljárásra. Mindkettő lehet *obligatorius* és *fakultatív*.

A múlt század derekán kifejlődött kapitalistikus termelés irányítói és a *manchesteri liberalismus* emlőin felnevelt status-férfiak a munkaviszony alakulását és fejlődését a munkával szembeni kereslet és kínálat játékanak tekintve, a non-interventio elvi álláspontjára helyezkedtek. Csak miután a szakszervezkedés *struggle for life* véres korszakának befejeztével az egyéni munkaszerződés helyébe lépő *ællectiv* szerződések megkötéséből, felbontásából és értelmezéséből eredő viták úgy a közrend, mint a nemzeti termelés legnagyobb kárára zendülésszerű tömeges munkabeszüntetéseké fajultak, kerekedett felül a jobb belátás, hogy *a munkaviszony kialakulásának körülményei az államhatalmat közelről érdeklik* és hogy a munkaviszony békés kialakulásának és fejlődésének érdekében *a szociális vitákba a kormányzat köteles beavatkozni*.

Míg a *manchesteri liberalismus* szülőföldjén a munkaviszony békés alakulását könnyítő intézmények — miként később lesz szerencsém ismertetni — a felek spontán akaratán nyugvó megállapodásaiból fejlődtek ki, addig az ausztráliai államszocialistikus termelési rend kifejlődésével egyidejűleg *Új-Zélandban, Queenslandban* és *New South Walesben* bontakoztak ki azon közhatósági jellegű ipari döntőbírósi intézmények, melyeknek hatását oly könnyű fellelni nemcsak az északamerikai — *lex Lémieux* —, de a skandináviai munkajogi rendszerben is, nemkülönben a Millerand-féle francia törvényjavaslatban.

Az ausztráliai *arbitrage* történeti kialakulása az 1890-1891.-i hosszú strikeokra vezethető vissza, melyek Délausztrália miniszterelnökét Kingstont arra készítették, hogy 1891-ben törvényjavaslatot fogadtasson el a *Legislative Assemblyvel*, a szakegyesületek és szindikátusok alakulásának és az ipari viták szabályozásának megkönnyítésére vonatkozólag.

Pember Reeves új-zélandi miniszterelnök 1892-ben átvette a délausztráliai *lex Kingstont* és tv. javaslatát 1894-ben az új-zélandi parlamenttel törvényerőre emeltette.

Az 1894.-i *Industrial Conciliation and Arbitration Act* közjogi jelleggel ruházta fel a szakszervezeteket és szakegye-

sületeket Az érdekelt szakegyesület a vitát az illetékes egyeztető bizottság elé terjeszti, melynek sikertelen beavatkozása után a felek kötelesek vitájukat döntőbíróóság elé vinni.

Az egyeztető hivatal ülnökeinek névsorát a kétoldalú szakszervezetek lajstromoltan állítják össze és amennyiben az elnök személyében megállapodni nem tudnak, úgy az *Industrial Commissioned* a kormány nevezi ki.

A döntőbíróóság három tagját a kormány nevezi ki és pedig 1-1-et az érdekelt felek ajánlatára és egy felsőbíróági ífélébírót.

Az egyeztető és döntőbírói eljárás alatt *strike*, illetve *lock-out* tilalom áll fenn.

Amennyiben az egyik fél akár ezen tilalmaktól, akár a döntőbíróóság ítéletével ellentétes magatartást tanúsít, 50 t-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, míg a *strike*, illetve *lock aut* rendezői 1.000 t-ig terjedhető pénzbüntetésre és 2 hónapi fogházbüntetésre Ítéltetők. Ha pedig a munkaadók és munkások jogellenes magatartása közérdeket sért, úgy a *strike*, illetve *lock aut* rendezői, mint a benne résztvevők és a *strike*ot kimondó gyülekezet tagjai 1 évig terjedhető fogházbüntetéssel sújthatók.

Míg *Démarest Lloyd* 1900-ban joggal írhatta meg Új-Zélandról „Strike nélküli állam” című munkáját, addig helyesen állapítja meg *Charles Gide*, hogy „manapság lecsillapult az első napok enthusiasmus”, mert a munkabérek elérték azt a színvonalat, melyen felül nem emelkedhetnek, vagy még inkább a profit elérte azt a mélypontot, melynél alább nem sülyedhet az ipar összeomlásának kockázata nélkül és ezért a döntőbíróóságok gyakorta visszautasítják a munkások indítványait.

A munkások elégedetlenek részint az eljárás lassú voltáért, így pl. a new castlei bányaipari vita döntőbíróósági tárgyalásai 4 esztendeig tartottak, részint újabb béremelési követeléseiknek visszautasításáért, a munkaadók pedig részint hibáztatják a döntőbíróóságok differenciálódott ipar érdekeivel ellentétes stereotyp bérmegállapításait, részint a kormánynak szemére vetik, hogy a munkáskormány politikai taktikából nem hajlandó a striketilalmak és döntőbíróósági ítéletek ellen vétő munkásokkal szemben a törvényes sanctiókat alkalmazni, ami által

a döntőbíró csak egyoldalúlag a munkaadókat kötelezi, ami az ipar sorvadására és előbb-utóbb a tőke kivándorlására vezet.

Az ausztráliai kontinensen jelenleg három békéltetési rendszer fungál:

1. A viktoriai paritásos bérmegállapító hivatal választott vagy kinevezett elnökkel;

2. egyes döntőbíró a felek részéről melléje rendelt egy-egy ülnökkel (a nyugat-auztráliai rendszer) ;

3. egy vagy több tagból álló döntőbírószág.

Mivel az ausztráliai munkásság munkafeltételeit túlnyomórészben bérhivatalok és döntőbírószágok állapítják meg, az ausztráliai termelőfolyamat a bérmunka, munkabér, profit meghagyása következtében külsőségekben ugyan kapitalisztikus, de a munka körülményeinek és feltételeinek hatósági megállapítása miatt államsocialistikus jellegű.

Tanulmányom térbeli korlátozása gátolja a *queenslandi idevágó* felette érdekes munkajogi fejezet megbeszélését, de szabadjon röviden reámutatnom arra, hogy az ausztráliai *councilatio* és *arbitrage* egy abnormális és egészségtelen közgazdasági és népesedési politika talajából nőtt ki. A politikai vezetést magához ragadó munkáspárt a mai védvamos Európában is alig ismert prohibítio révén messze a világparitás felett álló ár- és munkabérniveaut tart fenn és olcsóbb, nevezetesen kínai és japán munkaerő beözönlését szigorú bevándorlási tilalmakkal meggátolja. A külföldi áruk és emberanyag elleni prohibítio révén tehát mesterséges keretek között, mesterségesen kialakított egyensúlyhelyzet csak addig tartható fenn, amíg a sárga faj hatalmi fegyverrel ki nem kényszeríti áruai és főleg feles emberanyaga számára *Brisbane* és *Sidney* kikötőinek megnyitását.

Anglia.

A békéltető eljárás intézményeinek vizsgálatánál az elsőség az ipari civilizatió élén haladó Angliát illeti meg. Történelmileg a békéltető intézmények fejlődése három korszakra bontható. III. *Edward statutes of labourers*nek kihirdetésétől a *coatitiós* tilalmak megszűntéig, második periódus az 1919.-i *Industrial*

Courts Act életbeléteig, míg a harmadik a munitiók acták háborúban kifejtett kényszer döntőbíróságainak szaka.

A történelmi Anglia legridegebb eszközökkel fojtotta el a termelés continuitását veszélyeztető szervezetek működését, így III. *Edward statutes of labourerse coalitió* tilalmat stipulai, míg későbbeni acták alapján az angol bíróságok halálra ítélték a modern *strike-ok* ősfarmáját jelentő legénylázadások résztvevőit.

A korai kapitalizmus lassú kialakulásával a parlament már I. *Anna* királynő uralkodása alatt több törvényt fogadott el az ipari viták békés elintézésének megkönnyítését tartva szem előtt, de az érdekeltek — miként a kifejlődött kapitalizmus jelen napjaiban — úgy az elmúlt század első évtizedeiben is konokul küzdöttek a kényszerű döntőbíróság felállítását ellen.

Külön értekezés tanulságos anyagát nyújtaná az, hogy a koalíciós jog *Place* agitatója következményeként tekinthető elismerése után a *collectiv bargaining* terjedésével szaporodó döntőbíróságokon és a törvényes alapon szervezett *Court of Arbitration-on* keresztül miként fejlődött ki a békéltető eljárásnak világszerte ismert *Mundella* és *Kettle* típusa; a paritásos egyeztető bizottság és az ugyancsak paritásos, de bírói elnöklet alatt álló döntőbíróság.

A patriarchális gondolatvilágban élő gyárosnak és a *County* bírónak conceptiója talán üdvös lehetett a *nottinghami* harisnyakészítő, illetőleg a *wolverhamptoni* építőipar továbbfejlesztésére, de manapság már csak történelmi értékük miatt méltók a megemlékezésre.

A technikai termelőeszközök kifejlődésével a fogyasztóképes piacok megnyitásával fokozatosan erősödő angol ipari productió alanyi tényezői az önkormányzat elvét, mint nemzeti tradíciót hiven megőrizték és pusztító szociális harcaik során előszeretettel fordultak az általuk construált, ipar szerint különböző egyeztető bíróságokhoz. Az 1896.-i *Conciliation acta* csak a magánegyezségeken alapuló egyeztető eljárások corollariumának tekinthető. A *Conciliation acta* szerint a *Board of Trade* mindkét fél felkérésére a vita terjedelmének és jellegének figyelembevételével conciliator, egyeztető bizottságot vagy egyes döntőbírókat jelöl ki, de az utóbbi által kihirdetett döntés egyetlen sanctiója a közvélemény nyomása.

A *Conciliation acta* üdvös hatása, hogy a vitában állá feleknek nem kellett békéltetőbizottság megszervezése felett tanácskozni, hanem az mindenkor, kipróbált szakerők bevonásával állott az érdekeltek rendelkezésére.

A 24 tagból álló paritásos *London Labour Conciliation and Arbitration Board* felállítását eredményező 1899.-Í londoni dock munkás strike, valamint a 40 millió munkanap veszteséggel járó 1912. évi nagy strike *Ramsay MacDonald*-ot a londoni kikötő forgalmának békés lebonyolítását célzó törvényjavaslat előterjesztésére készítette. *Asquith* az egyre súlyosbodó ipari jelenségek vizsgálatára a parlament által elfogadott *Industrial Council acta* alapján kezdeményező hatáskörrel 13 munkaadó- és 13 munkásszervezet delegáltjaiból álló Ipari Tanácsot (*Industrial Council*) szervezett, melynek a *Board of Trade* elnöke által kinevezett *chairman*-je a *chief industrial commissioner* hangzatos címét viselte.

Midőn a háború befejeztével a kormány a *Wages Regulation* által előírt tilalmakat megszüntette, az átmeneti gazdálkodás során felmerült kérdések békés megoldására alakult *Whitley* szervezetek kiépítésének lassúságára való tekintettel a kormány, az (1919.) *Industrial Courts Act* alapján, 1920.-ban ipari tanácsokat szervezett. Az ipari tanácsok tagjait az érdekképviseletek által felterjesztett listában foglalt munkaadók és munkások, nemkülönbön pártatlanok közül a munkaügyi minister nevezi ki. Konkrét vita esetén a tanácsok elnökeit a lajstromban foglaltak közül a pártatlan elnök jelöli ki. A felek óhajának megfelelően a munkaügyi minister — az 1896. *Conciliation Act* szellemében a vita eliminálását

a) az ipari tanácsokra,

b) egy vagy több döntőbíróra, vagy

c) pártatlan szakmánkívüli elnöklete alatt álló paritásos *Court of Arbitration*-rá bízhatja.

Ha valamely iparágban a kétoldalú szervezetek között létrejött megállapodás békéltető bizottsági eljárást stipuált, a munkaügyi minister a vitát csak mindkét fél beleegyezésével utalhatja az *Industrial Court* hatáskörébe.

Az 1919. *Industrial Court Act* (II. fejezet) alapján a munkaügyi minister felmerülő viták ténykörülményeinek, okainak kivizsgálására, canadai mintára vizsgáló bizottságot szer-

vezett, hogy az *inquiry committee* jelentései alapján kialakuló közvélemény objectiv ítéletet alkothasson.

Az 1896.-u és 1919.-i törvények egybevetéséből kitűnik, hogy az utóbbi csak továbbfejleszti a *Conciliation Acta* intézményeit. Az eljárások közös jellemvonása, hogy az csak mindkét fél előzetes hozzájárulásával folytatható le, ami a kemény eltökéltséggel vezetett viták túlnyomó részében lehetetlenné teszi a *Board of Trade*, háború után a *Ministry of Labour* beavatkozását.

Az angol békéltetőeljárásnak háborús történeteiről külön kell megemlékeznünk. Kialakulása és fejlődése teljesen szervezetlen. Létének alapja a háború szülte kényszerhelyzet és az államszocialistikus jellegű gazdasági rend. A háború első évében a *Commission of Production* iparkodott a termelés nyugodt menetét veszélyeztető vitákat kiegyenlíteni, de a hazafias lelkesedés lehiggadásával gombamódra szaporodó strike-ok fellépése rövid idő alatt igazolta, hogy e Termelési Bizottság, mint döntőbíró nem áll helyzete magaslatán. A nyert tapasztalatokon okulva 1915. márciusában a kincstári hivatalban a kormány részéről *Lloyd George* és *Walter Runciman*, a Trade-uniók parlamenti bizottsága részéről *Henderson* és a *General Federation of Trade Unions* képviselői előzetes tanácskozások után az úgynevezett „*Treasury agree ment*”-ben egyezsége léptek, amelyben a szakszervezeti mozgalom irányítói kötelezik magukat, hogy ipari viták esetében a munkáságnak vagy a *Committee of Production* igénybevitelét javasolják, vagy döntőbíró kul köztisztviselőben álló férfiakat kérnek fel. A *Treasury agreement* alapján folytatott tárgyalások leszűrődésének tekintendő a hadfelszerelési iparokban strike tilalmat stipuláció 1915. *Munitions of War Act*.

A törvény 1916.-i novellája a munitiók minister jogkörét kiterjeszti a hadfelszerelési ipar munkafeltételeinek és foglalkoztatási viszonyainak szabályozására. Amennyiben a *Ministry of Munitions* e kérdésekben békés utón dönteni képtelen lenne, úgy a vitás kérdésekben az ellenőrzés alatt álló iparban illetékes *Arbitration Tribunal* dönt. A döntőbírósi eljárás hosszadalmasága, és a hozott döntések kétértelmű fogalmazása csak fokozta a strike jogoktól megfosztott munkások békétlenségét. A munitiók acták strike tilalmát 1 ½ millió munkás szegte meg. *Montgomery*

a szerint strikeoló munkásoknak a *Minitions of War Act*-ben stipulait pénzbüntetés alapján 55 millió fc pénzbüntetést kellett volna fizetni, amelynek behajtását a hatóságok meg sem kísérelhették.

A strike tilalmak törvényes sanctióinak alkalmazhatatlanságára és a béke helyreálltára való tekintettel a kormány 1918. végén megszüntette a munitiók acták strike tilalmát és a *Comittee of Production-t*, mint döntőbírószági intézményt.

A munitiók acták jogi alapján szervezett kényszerű döntőbírószági, valamint az 1896.-i és 1919.-i törvényekben stipulait egyeztető-eljárás gyengéje a sanctiók hiánya. Mihelyt az egyik fél akár a konjunkturális helyzet, akár szervezetének erőssége révén sikerrel néz egy hosszabb vita kimenete elé, minden törvényes következmény nélkül mellőzheti a békéltető bizottságok határozatának végrehajtását. Az ipari bizottság több ízben vizsgálatot indított a békéltető-bizottsági határozatok sanctiói tárgyában és a vizsgálat mindenkor arra a vérszegény eredményre jutott, hogy az *ipari egyezmények betartása csak a morális kötelezettség érzetének fejlődésével és jól értesült közvélemény kialakulásával érhető el*, nem pedig pénzbüntetések kiszabásával.

A törvényeken alapuló hivatalos békéltetési eljárás jelentőségének messze felette áll a Whitleyismus conciliatioja és a collectiv-szerződések által egy-egy ipar számára construált egyeztetés. Az utóbbiak közül *úgy* az ipar fontosságára, mint a benne foglalkoztatottak számára való tekintettel és szervezetének organisatorikus szépségével kiváló és a collectiv szerződéseken nyugvó békéltető eljárások iskolapéldájának tekinthető a köszénbányászati „*provisorium*”.

A háború alatti államszocialisztikus termelési rend fenntartásáért, utóbb a tárnák nationalisálásáért folytatott elkeseredett küzdelem után a bányászok 1921. márciusában *Lloyd George* intervenciójára a *National Mining Federation*-ml collectiv egyezségekre léptek. A *provisorium*nak elkeresztelt egyezség értelmében az üzemi tanácsnak megfelelő *pit committee* által el nem intézett vita a bányakerületenkint szervezett paritásos kerületi *district council* elé kerül, amelynek sikertelen beavatkozása után harmadfokúlag, országos érdekű vitákban elsőfokúlag és végérvényesen a *National Committee* dönt, míg az országos

bányaipart érintő bérszabályozás a szénbányászatban felállított *National Board of Wages* (Nemzeti Bérhivatal) feladata.

Természetesen úgy a szénbányászatban, mint más iparban alakult egyeztetési eljárás kudarca esetén a vitában álló felek 1920-ban szervezett ipari bizottságokat is igénybe vehetik.

A törvényes alapon és kollektív egyezségeken felépült *angol conciliatio és arbitrage fényoldala a vitában álló felek rendelkezésére álló, állandó jellegű intézmények számos és változatos szervezete.*

Az érdekeltek szabadon választhatnak a vita terjedelme, az érdekeltek felfogása, bizonyos intézményekkel és egyénekkkel szembeni bizalma és az ipar objektív viszonyai szerint a collectiv-szerződések alapján működő eljárás, az *Industrial Council*, a *Court of Arbitration*, az egyes Arbiter, a Whitley eljárás és a munkaügyi minister beavatkozása között.

A sokoldalú, változatos és az egyes szakmák sajátos viszonyaihoz simuló conciliatiónak alapja viszont ingatag:

mindkét fél a nemzeti ipar életérdekeivel számoló, felelősségteljes, békés magatartása, aminek hiányában a conciliatio legszebb rendszere is haszontalan játékszer, ha pedig úgy fennáll, az angol rendszer bonyolult összetétele felesleges.

Franciaország.

Az angol és francia conciliatio rendszerének vizsgálatánál .szembeszökő a két közösség jogfejlődésében mutatkozó különbség és a két nemzet békéltetőeljárásának eltérése közötti analógia.

Spengler a római jog európai jogrendszerekben való kialakulásának tárgyalásánál találóan mutat reá, hogy míg a brit társadalom a maga gazdasági életformáira szabta a termelő folyamat jellegével fejlődő sajátos jogrendszerét, addig a continentális, jelesen a latin államok nemzeti életük kialakulásának figyelembe vétele nélkül követik az általuk dogmaként tisztelt római jogi elveket. Megfelelnek arról, hogy a római jog nagyszerűsége a római gazdasági élettel összhangban álló kialakulása és minden jogrendszer erőpróbája, hogy az meny nyiben simul az adott gazdasági életviszonyokhoz. E különbséget véljük megtalálni az angol és francia munkajognak conciliatiót tárgyaló fejezeteinél. *Míg az angol békéltetőeljárás*

szabályai az ipari forradalom után kifejlődő angol gazdasági életviszonyokból nőttek ki, addig a római *jurisprudencia* emlőin nevelt francia jogtudósok társadalomtudományi, gazdasági elveket és viszonyokat negligálva, merev jogászai normák szerint formulázták a francia munkajog ipari békét érintő fejezetét.

A francia munkajog pontos jogászai különbséget tesz az *individuális* és *kollektív* viták szabályozásánál. A napóleoni időkig visszanyúló *prud'homme* intézménye a munkaszerződések interpretálásából folyó *individuális* viták eldöntésére hivatott. A *prud'homme* mai szervezetének alapja az 1907. március 27.-i alaptörvény és az 1919-1920.-i novellák. Megalakulását a helyi hatóságok kérelmére a *Conseil d'Etat* rendeli el. Tagjait, a *prud'hom*okat, paritásos számban az illető kerület munkaadói és munkásai választják. Az elnöki tisztt a békebírótt illeti meg. A *prud'homme* hatáskörébe tartozik a munkaszerződések betartásából és megszegéséből, nemkülönbön interpretációjából eredő mindazon viták, melyeknél a vita tárgya 2.000 fr. értéket meg nem haladja. Ellenkező esetben a per eldöntése a polgári bíróság, illetve a kereskedelmi törvényszék feladata.

A *kollektív* viták békés elintézését az 1892. dec. 27.-i az önkéntes egyeztető- és döntőbíróssági eljárásról szóló törvény szabályozta.

A *Lex Roche*-nak nevezett törvény jogászai finomsággal ismét különbséget tesz részint az egyeztetőbizottság előtt folyó és a döntőbírósság előtti eljárás között, részint a strikeot megelőző és annak kitörését követő helyzet között. Az első esetben, ha tehát a vita még nem vezetett a munka beszüntetésére, az érdekeltek egyike kezdeményezheti a konfliktus békés elintézését azáltal, hogy írásbeli utón megkeresi a békebírótt (*juge de paix*), aki a kezdeményezést a vitában álló másik fél tudomására hozza. Amennyiben 3 nap alatt választ nem nyer, e tény a békéltetési eljárást visszautasításnak minősíti (*refus*).

Ha a vita sztrájkká fajul, a bíró hivatalból, esetleg falragaszok utján felhívja az érdekelt feleket, hogy tárgyi ellentéteiket és megbízottaik nevét hozzák az ő — a békebíró — tudomására. A békebíró ezen eljárása a *démarche du juge de paix*.

Amennyiben a felek elfogadják a békebíró meghívását, amire őket a törvény nem kötelezi, úgy kezdetét veszi az *egyeztetőbizottság előtti eljárás*. A békebíró részvétele mellett összeül a paritásos alapon 3 vagy 5 tagból álló egyeztetőbizottság. A bizottság elintézéséről jegyzőkönyvet állít ki, melyet a békebíró a felekkel notifikál. Ha az egyeztetőbizottság eljárása kudarcra végződik, a békebíró köteles a feleknek a döntőbírósi eljárás igénybevételét javasolni.

Ha a felek elfogadják a javasolt döntőbírósi eljárást, úgy a per tárgyáról pontos jegyzőkönyvet vesznek fel, mert az alulkövető döntőbírósi hatásköre csak a jegyzőkönyvben pontosan kifejezett kérdésre vonatkozhatik.

A felek vagy *egyes döntőbírót*, vagy *döntőbírósi eljárást* választanak. Az utóbbi esetben mindkét fél egy-egy döntőbírót, akik közösen egy harmadik arbiter személyében állapodnak meg. Egyezség hiányában a harmadik arbitert a polgári törvényszék elnöke jelöli ki. De míg a francia polgári perrendtartás 108. §-a szerint a *tiers arbitre* csak csatlakozhat az egyik vagy másik döntőbíró álláspontjához, addig jelen esetben a harmadik döntőbíró, mint *nouvel arbitre*, új megoldási tervet is javasolhat.

Az 1892.-i törvény alapján szervezett döntőbírósi eljárás gyengéje, hogy a hozott határozat végrehajtását, a francia polgári perrendtartás által szervezett *arbitrage-tól* eltérőleg, a polgári törvényszék elnöke el nem rendelheti. Az ítélet egyetlen sanctiója, hogy a békebíró a hozott döntést falragaszok útján publikálja, aminek következtében pártatlan közvélemény alakulhat ki.

Mivel az 1892.-i eljárást csak elvétve, a legritkább esetben alkalmazták, a franciák, mint mindenből, így conciliatiójukból is gúnyt űzve, ezen törvényüket *loi sur l'arbitrage „accidental”*-nak csúfolják. (Scelle.)

A merőben jogászai constructiót, de nem gyakorlati megoldást jelentő törvény egyik hibája volt, hogy az egyeztetőbizottságok ad hoc alakulnak, szakértelmet és állandóságot nélkülözve, miáltal a *conciliatió*nak nincs állandó hordozója. *Millerand*, mint kereskedelmi miniszter, hogy megszüntesse az 1892.-i törvény ezen fogyatékosságát, 1900. (szept. 17.-i) rendeletével *Conseil régional du Travail-okát* szervezett, melyek-

nek hivatása, hogy az 1892-i törvényen alapuló eljárás mellőzése vagy kudarca esetén, mint állandó egyeztetőszerv, az érdekelteknek *bons offices* (jó szolgáltatokat) tehessen. A regionalis-bizottságokat a felek békés hajlandóságuk ritkasága következtében alig vették igénybe.

Millerand, mint *Waldeck-Rousseau* kormányának kereskedelmiminisztere, 1900. nov. 15-én törvényjavaslatot terjesztett a kamara elé, mely három *célt* szolgált:

- a) üzemi tanácsok felállítását,
- b) döntőbíróóságok szervezését és
- c) a strike-ok szabályozását.

A javaslat szerint minden 20-nál több munkást foglalkoztató vállalatnál *üzemi tanácsok* szervezettek. Vitás esetekben a *patron* köteles az üzemi tanács delegációjával tárgyalni és a vita csak a közvetlen békés egyezség megghiúsulása után kerül a hatósági egyeztetőbizottság elé.

Millerand törvényjavaslatában különbséget tesz a tulajdonilag magánérdekű és közérdekű iparok között. Az első kategóriában a *döntőbíróági eljárás fakultatív*, míg a *közérdekű iparágakban obligatorikus*. És pedig, ha a munkabeszüntetés a népesség megélhetését, egészségét vagy a nemzet gazdasági és társadalmi életét közvetlenül veszélyezteti, a döntőbíróági eljárás lefolytatása kötelező. A *Millerand-javaslat* szerint közérdekű iparok — *industries d'intérêt public*: vasut és közlekedés, gázgyárak és áramfejlesztő-telepek, állami bányák, vízművek és köztisztasági üzemek, erőművek, temetési és gyógyintézetek, közlemezési és közegészségügyi intézmények. A kötelező *arbitrage* döntéseinek sanctiója pénzbüntetésen kívül szabadságvesztés is lehet. Az egyeztető- és döntőbíróági eljárás folyamán kitört strike törvényellenes.

Ha a *nem közérdekű iparokban* a *patron* visszautasítja a felajánlott *arbitrage*-ot, az érdekelt munkásság leszavaztatása után hozott strikehatározat alapján a munkásság strike-be léphet. A strike csak akkor törvényes, ha az érdekelteknek legalább egyharmada leszavazott és a kvalifikált többség a munka beszüntetése mellett döntött. *Millerand* e javaslatában új fogalmat alkotott és pedig a kötelező strike (*grève obligatoire*) fogalmát, mely szerint a strike ellen állást foglaló kisebbség is tartozik a többség sorsában részesedni.

Millerand javaslatának — *Projet de loi sur le règlement amiable des Conflicts Collectifs* — hibája, hogy nem tesz különbséget egyeztetőbizottság és döntőbírótság útján elintézendő viták között, javaslata sanctiókat stipulál, melyeknek végrehajtása igen valószínűtlen. Bár a javaslat mindkét oldalról jövő éies támadások következtében a kamara tárgyalásainak napirendjéről lekerült, továbbra is — a szerves felépítése és Millerandnak, mint szociálpolitikusnak nemzetközi tekintélye miatt a szakirodalomnak ma is vitatott tárgya.

Az 1908. jul. 17.-i törvény által szervezett paritásos *Conseil Consultatifs du travail-okat* a strike-ok esetén a közgazgatási hatóságok azon célból hívják össze, hogy a conflictus kedvező elintézésének módját az érdekeltségek képviselőivel megvitassák. E munkaügyi tanácsok feladata megoltalmazni a felek anyagi és erkölcsi érdekeit és a kormány figyelmét felhívni az ipari viszonyok mikénti alakulására. Egy 1909. évi decretum a *Conseil Consultatifs du travail-ok* feladatkörét kibővítette és számukra a vitákba való beavatkozás jogát biztosította. A tanácsok működésére visszatekintve, a teljes sikerelenség- szomorú képét nyerjük.

A tengeri fuvarozási ipar bérvitáiban competens 1909. jul. 22.-i törvény előírásán alapuló döntőbírótsági eljárás csak a döntés különleges sanctiójának, a kereskedelmi lobogó (*pavillon*) használatának eltiltására való tekintettel méltó a megemlítésre.

Miként Angliában, úgy Franciaországban is a hadsereg lőszerszükségletét biztosítandó a munitiók minisztériumot szervező 1917. febr. 7.-i és későbbem decretumok strike-tilalmat stipulálnak. Az idevaló kormányrendelet paritásos egyeztető- és döntőbírótsági eljárást szervez. Az egyeztetőeljárás sikertelensége esetén 24 órán belül az ügy kényszerdöntőbírótság elé kerül.

Az egész hadfelszerelési ipart érintő kérdésekben döntőbíróként a *Ministre de Munition* szerepel, akinek döntését sanctionálja a *munkaadók engedetlensége esetén az üzem requisitiója* és amennyiben a munkások nem hajlandók magukat a miniszteri döntésnek alávetni, a katonai behívás.

Bármennyire is súlyosnak tűnik fel a militaristikus eszközöknek sanctióként való alkalmazása, az 1917. évi decretum

alapján folytatott döntőbírósi eljárás is kudarcot vallott, mert a kormány — egyetlen jelentéktelen vitától eltekintve — a döntéssel ellenkező pártokkal szemben, a behívás, illetve requirálás sanctióját sohasem merészelte alkalmazni.

A francia egyeztető- és békéltető bizottsági eljárást a jogászai elem túlsúlya jellemzi.

A döntőbírósi eljárások francia elgondolása megfelelkezik arról, hogy egy jogászilag konstruált döntőbírósi eljárás egyetlen feladata csak a felek követeléseinek az objektív joggal való szembeállításuk lehet. De az *esetek többségében a felek nem a létező jogok alkalmazását és értelmezését vitatják, hanem a munkaviszony új szabályozásakor a munkafeltételeket előíró szakaszokban nem tudnak megállapodni.* Az egyik fél méltánytalannak minősíti a tarifaszervezésben megállapított jogot vagy köteletséget és annak megváltoztatását kívánja. Ehhez hasonló esetben a bíró a munkaviszony alakulását a tényleges helyzetet tartva szem előtt, már nem ítélkező, hanem jogalkotó funkciót lát el.

A jogászai mentalitásból kibontakozó francia egyeztető- és döntőbírósi eljárási elgondolások teljes csődjével szemben nagyobb sikerrel vezetett gyakorlati politikusoknak: *Loubet-nak, Briand-nak, Waldeck-Rousseau-nak, Jaurès-nek és Clemenceau-nak* perrenden kívüli, de annál több gazdasági és taktikai érzékkel folytatott békéltetése.

Németország.

A császári Németország munkajoga éles határvonalat vont a jog- és érdekviták békés elintézésének szabályozásánál. Míg *jogvitákban* az ipari, bányai, kereskedelmi törvényszékek voltak illetékesek, addig a felmerült *collectiv vitákat* az érdekelt felek vagy a munkaszerződéssel szervezett egyeztetőbizottságok útján apanálták, vagy — igen súlyos esetekben — a belügyminisztérium *ad hoc* döntőbírósi eljárást állított fel.

Miként Angliában és Franciaországban, úgy Németországban is a hadiállapot okozta kivételes helyzetre való hivatkozással a kormány rendeleti úton felfüggesztette a munkásság strikejogát és azzal egyidejűleg a strikejog tilalmának correctivumáról, döntőbírósi eljárások felállításáról is gondoskodott. Az

1916. december 5.-i *Hilfsdienstgesetz* döntőbíróóságokat szervezett, melynek elnökei a hadügyminisztérium kirendeltjei voltak, 2-2 ülnökét pedig a munkaadó egyesületek, illetve szakszervezetek ajánlási lajstromaiban felsoroltak közül a döntőbíróóság elnöke jelölte ki. Az így szervezett döntőbíróóság eljárását bármelyik érdekelt fél kezdeményezhette. A forradalom után, az 1918. dec. 23.-i rendelet megszüntette a *Hilfsdienstgesetz* alapján szervezett döntőbíróóságok katonai jellegét és a rendelet módosítása szerint a bíróságok elnökei többé nem a hadügyminiszter megbízottai, hanem a bíróság ülnökei által választott pártatlan egyének.

Birodalmi érdekű súlyos viták eldöntésének megkönnyítése végett a kormány a birodalmi munkaügyi hivatalban központi döntőbizottságot állított fel.

A háború utáni német *conciliatio* és *arbitrage* is föntartotta a császári német munkajog által felállított megkülönböztetést a jogkérdésekből és az érdekellentétekből eredő szociális viták között a jogviták továbbra is az illetékes (ipari, kereskedelmi, bányai) törvényszékek és az 1920. februárban szervezett hatósági egyeztető bizottságok hatáskörébe tartoznak. Ezen *hatósági egyeztető bizottságok csak az esetben interveniálnak, ha a jogvita collectiv természetű, míg individuális vitákban kizárólag az ipari törvényszékek illetékesek.*

Viták kitörése esetén a hatósági egyeztető bizottság egyeztetési kísérletet tesz, melynek megghiúsulása esetén döntést hoz. A *Demobilmachungs-Kommissärt* szavazat egyenlőség esetében döntés joga illeti meg, ha a pártatlan elnök azzal élni nem kivan. 1922. év végén *Németországban 264 hatósági egyeztető bizottság működött.*

A német *Schlichtingswesen* két rendelet jogi alapján nyugszik, az 1918. dec. 23.-i és 1920. febr. 12.-i rendelet alapján. Az 1918. évi rendelet szerint szerződészerű *conciliatio* hiányában a hatósági döntőbizottságoknak oda kell hatniok, hogy a felek igénybe vegyék az ő közvetítésüket. A döntőbizottság tehát hivatalból avatkozik a vitákba, melyeknek alanyait megidézheti és megjelenésüket pénzbírsággal kikényszerítheti. Az 1920. febr. rendelet a békeltető eljárást két részre bontja, a) *eljárás a hatósági vagy egyéb békeltető bizottság előtt, b) eljárás a Demobilmachungs-Kommissär előtt.*

Az érdekellentétekből származó *collectiv*, vita a hatósági egyeztető bizottságok elé csak akkor kerül, ha a szerződéses megállapodás alapján működő egyeztető bizottság eljárása csődöt mond, vagy pedig a tarifaszerződés nem tartalmaz a felek között támadó viták békés elintézését célzó rendelkezéseket. *Amíg az ipari törvényszékek csak jogot alkalmaznak, addig a hatósági egyeztetésből eredő megállapodások jogforrások.*

A hatósági egyeztető bizottságok előtt üzemi egyezségekből eredő vitáknál az üzemi tanácsnak van kereseti joga, míg tarifaszerződésekből eredő viták esetén a munkaadónak, munkaadók szakegyleteinek és a szakszervezeteknek.

A német *conciliatio* egyik alapelve, hogy *békéltető intézményei* előtt szakszervezetek illetékesek mindazon vitákban, melyek egy tarifaszerződés megváltoztatásából, újnak megkötéséből vagy interpretációjából következnek ; az *üzemi tanács* hatáskörébe pedig csak a tarifaszerződések által nem szabályozott kérdésekből eredő viták tartoznak.

Ha a gazdasági helyzet a vita gyors befejezését követeli, a *Demobilmachungs-Kommissär* kötelező erővel ruházza fel a hatósági egyeztető bizottságot, vagy bárminő jogi természetű békéltető szerv határozatát. A biztos minden egyes esetben megvizsgálja az egyeztető bizottság által hozott határozatot és az adott gazdasági és szociális helyzetnek megfelelően jogosult az eljárás újra felvétele végett 1. a határozatot az egyeztető bizottsághoz visszaszármaztatni, 2. a döntést kötelező erővel felruházni, vagy 3. azt a felekhez egyszerűen továbbítani. A harmadik esetben új tarifaszerződés csak akkor jön létre, ha mindkét fél „elfogadási nyilatkozat”-tal az egyeztető bizottság ajánlás jellegű döntéséhez hozzájárul.

Az 1920. februári rendelet a birodalmi közigazgatás és üzemek számára kerületenkint rendkívüli békéltető bizottságokat (*Sonderschlichtungsausschüsse*) állított fel, míg a jogegység biztosítása, valamint általános érdekű kérdések rendezése végett egy központi döntőbizottságot (*Zentralschlichtungsausschuss-t*). A *Zentralschlichtungsausschuss* elé a vitát a kerületi békéltető bizottságok utalják, míg egyes iparágakban érdekeltek *collectiv* szerződéseikben békéltető szervként a *Zentralschlichtungsausschuss-i* jelölték ki. A központi döntőbizottság tagjai

munkaadó részről a legfelső birodalmi hatóságok által, munkás részről az érdekelt szakszervezetek által összeállított listán szereplők közül, a birodalmi kancellár nevezi ki, a döntőbizottság elnökét pedig a birodalmi munkaügyi miniszter. Miként a birodalmi kormányzat és üzemek külön békéltető szervezettel rendelkeznek, úgy minden egyes államnak, mint tagnak, külön conciliatioja van, élén a *Landeszentralschlichtungsausschuss-al*.

A német birodalom conciliatiojának mai rendszere csak ideiglenes jellegű. Újabb szabályozását a múlt esztendőben hosszú viták készítették elő és csak az általános európai jelenséggé fejlődő *szociálpolitikai reakcióban* kereshetjük a német *conciliatio* átfogó és egységes rendelkezésének elhalasztását. Világos, hogy a leszerelés és békéltetésügy kapcsolatának tartós fenntartására időszerűtlen és indokolatlan. A német munkaközösségek békéltető eljárásában kell keresnünk a jövő fejlődésének magját.

Úgy vélem, hogy a *Zentralschlichtungsausschuss* idővel skandináviai példák szerint és az angliai fejlődés irányának is megfelelően, rövidesen *állandó döntőbíróssággá fog kifejlődni*, míg a központilag, kerületileg és szakmánként szervezett munkaközösségek fogják az érdekellentétekből eredő viták kiegyenlítésének a hatósági egyeztető bizottságoknál maradandóbb értékű szervét alkotni. A német conciliatio eddigi félmegoldása három kérdést hagyott nyitva.

Az első a *tanoncszerződésekből eredő viták*, melyekre vonatkozólag ugyan a Reichswirtschaftsratban egyezség jött létre, mely szerint a kézműiparban dolgozó tanoncok vitái ellentétben az ipari tanoncokéval, kivétnek a törvényes békéltetőszervek hatásköréből. De kérdem, hol válik el a gyáripari tanoncok kategóriája a kézműipari tanoncoktól, s mi értelme van a conciliatio folyamán létrejött *compromissumtól* függővé tenni egy az ipar iskoláját járó gyermek életviszonyait? A második kérdés a kötelező erővel felruházott hatósági egyeztető bizottságok határozatainak sanctioja, mert világos, hogy *collectiv* viták esetén a tarifaszerződések megszegéséből folyó magánjogi felelősségrevonásnak értéke több mint kétes. A harmadik nyitva hagyott kérdés Ebért elnöknek 1920. nov. 10. rendeletéből támad, mely kimondja, hogy közüzemekben

strike-nak csak- az egyeztető eljárás sikertelen befejezését követő negyedik napon van helye. Eltekintve attól, hogy sanctio hiányában *Ebért tendele*te súlyos conflictus esetén hatályát veszti, különös, hogy a *közüzemeknek strikejog szempontjából felette kényes kérdését a más államokban szokásos döntőbírósi eljárás helyett a német kormányzat alig kötelező egyeztetés útján véli megoldhatónak.*

Svédország:

A skandináv-államok munkaügyi rendszerében az egyeztető eljárás, miként Angliában a collectiv bargainingből, illetve a felek között létrejött tarifaszerveződésekben nőtt ki. A *collectiv* szerződésen nyugvó békéltető eljárás Svédországban *usance*-szerűen két részre oszlott: szerződések értelmezéseiből és alkalmazásából eredő vitás ügyek döntőbizottság elé tartoznak, míg u] munkafeltételeket stipuláló szerződéseket egyeztető bizottságok előtt tárgyalták. Egy 1906. (december 31.-i) svéd törvény ipari kerületenként egyeztetői állásokat szervezett azon célból, hogy az érdekelteknek a munkafeltételek alakulásáról rendszeres statisztikát készítsenek és helyzetük javítása, valamint a munkások nyugtalanságának csillapítása érdekében megtegyék a szükségesnek látszó lépéseket. Nagyobb fontosságú viták felmerülésekor, a conciliator szakértők bevonásával, egyeztető bizottságot létesített, melynek sikertelen intervenciója után a *conciliator* döntőbírósi eljárás lefolytatását javasolta.

Országos érdekű viták békés elintézése érdekében a kormány rendkívüli megbízatással ellátott *conciliator*t küldött ki.

Bár a svéd békéltetésüggyel foglalkozók sikeres működése — miután az 1907-1920. között felmerült viták 76%-át kiegyenlítette — részben beváltotta az 1906. évi törvény végrehajtásához fűzött reményeket, a svéd törvényhozás mégis 12 esztendőn keresztül tartotta napirenden az ipari békekérdését. *Branting* sikerrel irányította a túloldal ostromát a kényszer-egyeztető bizottságok konservatív hadállásai ellen. A hosszas parlamenti tárgyalások után *Branting* kormányának sikerült az 1920.-i 245., 246., 248. törvényekkel intézményesen megalapozni a svéd ipari békéltetés ügyét.

Az 1906. évi törvényt kiépítő 1920.-i 245. törvény értelmében a király az egyeztetési eljárás célszerűsége szempontjából több (ipari) kerületre osztja Svédországot és kerületenként illetékes *conciliator*t nevez ki, akinek feladata, hogy hatáskörében a munkafeltételek alakulását pontosan ellenőrizze, a feleket vitás ügyeik békés elintézésében támogassa, egyikük felkérésére elfogadható egyezmények létrehozásánál közreműködjék és strike-oknak és lock-ontoknak kirobbanását megelőzze.

Amennyiben a munkások és munkaadók semleges elnök alatt kivannak tanácskozni és a hatósági egyeztető beavatkozása nem kívánatos, a felek előterjesztésére a szociális ügyek ministere a tárgyalások vezetésére alkalmas személyt nevez ki.

Strike vagy kizárás veszélye esetében a hatósági egyeztető a helyszínen közvetlenül vagy közvetítő révén, esetleg hirdetmények útján békés tanácskozásra hívja fel a feleket. Ha az egyeztetési kísérlet sikertelen, úgy a *conciliator* egyes vagy társas döntőbíróshoz való folyamodást, esetleg magán-személyeknek felkérését javasolja.

Országos ipari békétlenség veszélye esetén vagy rendkívüli körülmények között a *kormány* szakférfiakat nevez ki, hogy azok specialis egyeztető bizottságot alkotva a hatósági egyeztetővel karöltve, vagy anélkül interveniáljanak.

Az 1920.-i második törvény Stockholm székhellyel „*Central skiljenomand*”-ot. központi döntőcomitét szervezett. Az állandó döntőbírószág felállításáról szóló 1911. törvényjavaslatra felépített törvény szerint 7 tagú központi döntőszerv alakul, melynek három tagját (elnök, alelnök, jogi szakértő) a *kormány* nevezi ki folytatólagosan két esztendőre, 2—2 tagját pedig egy-egy évre a Munkaadók Általános Szövetsége és a Szakszervezetek Országos Confederatiója jelöli ki.

A 7 tagú bizottság dönt a *collectiv* munkaszerződések alkalmazásából eredő *collectiv* vitákban az esetben, ha a munkaszerződés clausulája szerint a döntőbírószág hivatott tisztázni a felmerülő vitás kérdéseket, vagy mindkét fél a jogkérdés eldöntésére felkéri a döntő hivatalt.

A törvény 5. szakasza szerint — mivel a központi *döntőbizottság* *Ítéletei törvényes erejűek* — jogi természetükre nézve a bíróságok ítéleteivel azonosak.

Az 1920.-i harmadik törvény, mint a svéd békéltetésügy tripartitumának befejező része értelmében az uralkodó, a község vagy érdekeltek felkérésére rendkívüli döntőbíró nevezhet ki, aki a döntőbizottság elé vitt *conflictusok* arbitrálsakor, mint döntőbizottsági elnök működik. Míg a 246. törvénnyel szervezett döntőbíróóság *collectiv* vitákban és úgy elvi kérdésekben határoz, addig ezen törvény alapján kinevezett döntőbírák a gyakorlat szülte kisebb kérdésekben és individuális vitákban döntenek.

A békéltetésügy tripartituma távolról sem tekinthető a svéd *conciliatio* és *arbitrage* zárkövének. Az 1921-1922. évi *strikeok* illusoriussá tették a conciliatorok szervezetének működését. A merőben jogviták eldöntésére hivatott központi döntő bizottság *Comité* mint új szerződést létrehozó, tehát jogalkotó szerv nem működhetett. A fakultatív hatáskörrel rendelkező és merőben a felek békülékeny szellemétől függő *conciliatorok* bár számos apró-cseprő *conflictust* aplanáltak, de nagyarányú, országos kérdésekből eredő *collectiv* vitákkal szemben tanácstalanul állottak. A fejlődés irányából Svédországban kötelező egyeztetési eljárás intézményesítésére következtethetünk.

Norvégia:

A norvég békéltetésügy alaptörvénye az 1915. aug. 6.-i törvény. Súlyos szociális harcok jegyében született ezen törvényalkotás. A kormány fejének a kötelező döntőbíróági és kötelező egyeztetési eljárásról szóló javaslatát csak úgy sikerült keresztül erőszakolni, hogy Gunar Knudsen a kötelező döntőbíráskodás elfogadása érdekében feláldozta a *conciliatio*-nak kötelező voltát.

A norvég alaptörvény ereje, hogy szoros kapcsolatot létesít a szakszervezetek jogi helyzete, tehát felelőssége és a békéltetésügy között. A törvény kötelezővé tette a munkaszerződésekben megállapított felmondási idő betartását.

Collectiv szerződések értelmezéséből és alkalmazásából eredő viták elvi alapján kimondott *strike* vagy *lock-out* törvénytelen, azoknak békés elintézése a döntőbíróóság feladata. A döntőbíróóság hatáskörébe tartoznak továbbá a munkabeszüntetésből és *lock-out*ból eredő károk megtérítéséért indított

igénypererek. A döntőbírótság 5 tagját a kormány nevezi ki, kik közül kettőt a munkaadók, kettőt a munkások delegálnak, míg a tárgyalásvezető pártatlan.

A törvény, svéd mintára kerületi egyeztetőket szervez, akik az *oslói* országos conciliatorral szemben alárendeltségi viszonyban állanak. A kerületi egyeztetők elnökletük alatt álló paritásos egyeztető széket állít fel, az érdekeltségek egy-egy megbízottjának bevonásával.

Ha új munkafeltételek megállapítása körül folytatott vita a gazdasági harc fegyverének igénybevételeig fajulna, úgy a *strike* vagy *lock-out* kimondásának szándéka a felek részéről közzéadva az illetékes kerületi, nagyobb vitáknál az országos egyeztetővel és csak nem előbb, mint a bejelentéstől számított 5. napon kezdődő *strike* vagy *lock-out* minősül törvényesnek. Amennyiben a conciliator a nála bejelentett *strike-oi* vagy *lock-outot* Norvégia társadalmi és gazdasági rendjére veszélyesnek tartja, úgy saját hatáskörében 10 napig terjedhető *strike*, illetve *lock-out* tilalmat rendelhet el.

Ha a striketilalom tartama alatt a vita békés elintézésének kísérlete kudarcra végződik, úgy a felek által indított *strike*, illetve *lock-out* törvényes, de a munka szüneteltetése folyamán a conciliator havonként köteles megkísérelni a vita békés elintézését.

A *conciliator* striketilalmat stipuláló határozatából folyó vitát az országos egyeztető — Rigsmaeglingsman dönti el.

Ha egy fenyegető *strike* vagy *lock-out* kitörése a norvég közösség érdekeit sérti, a *storthing* által 1916. júniusában elfogadott törvény felhatalmazza az uralkodót, hogy *strike* tilalmat rendeljen el és a felek számára kötelező döntőbírótságot szervezzen.

A gazdasági vitákban az illetékes *ad hoc* döntőbírótság tagjait 1-1-et az érdekelt felek ajánlatára a kormány nevezi ki.

Úgy az 1915.-ös törvény mint a novella alapján illegálisnak minősített *strike* vagy *lock-out*ért a vétkes fél érdekképviselője *collectiv* felelősséggel tartozik. A vétkes érdekképviselő első ízben 25.000 koronáig terjedhető pénzbüntetésre marasztalható el és amennyiben a törvénytelen *strike*, illetve *lock-out* tovább tart, úgy annak időtartama szerint hetenként további 25.000-25.000 koronára.

Mivel a döntőbíróság bérmegállapításai a munkaadók vélt érdekeit sértették, a munkásság pedig strike jogában szenvedett korlátozást, az 5 évi hatállyal becikkelyezett 1915.-Í törvényt a *storthing* 1920.-ban nem prolongálta. Az 1921.-i általános *strike* után, mely mérhetetlen károkat okozott a norvég iparnak és a munkásság előtt compromítálta az egyéni érdekekért izgatókat, az 1922. március 27.-i kötelező döntőbírósági eljárásról szóló törvény ismét hatályba léptette úgy az 1915.-Í alaptörvényt, mint annak 1916.-Í novelláját. Norvégia számára kedvező világkonjunktúra rosszra fordulása fogja számunkra megmutatni, hogy az érdekeltek mennyiben tisztelték a felállított striketilalmakat és hogy a közhatalom volt-e elég erélyes a szakszervezetektől behajtani a törvényellenes *strike-ok* után fizetendő pénzbüntetéseket.

Norvégiában is, mint mindenütt a striketilalmak tisztelete az államhatalom szilárdságának és az érdekképviseltek hatalmi egyensúlyának kérdése.

A hatalom az erős joga; moral a gyengék vigasza.

Dánia ipari békéje két pilléren nyugszik: a dán ipar aranybulláján a *septemberferlig-on* és egy 1908.-ban kötött collectiv szerződésen. Vannak államok, mint Dánia, hol a belügy-minister javaslatára a felek collectiv szerződésben megegyeznek abban, hogy záros határidőn belül közösen törvényjavaslatot dolgoznak ki a békéltetésügy szabályozásáról és mihelyt elkészül notifikálják a kormánnyal, hogy az érdekelt felek által kidolgozott javaslatot a parlament előtt képviselhesse. Mert bizonyára több bizalmat támaszt az a törvényjavaslat, amit az érdekeltek szövegezésében a kormány a törvényhozás előtt képvisel, mint az, amelyet a kormányzat az érdekeltekkel szemben képvisel.

A szociális mozgalmakban gazdag 1908. esztendő végén ugyanis a kormány iniciatívájára a munkaadók és mesterek nemzeti szövetsége megegyezett a szakszervezetek országos szövetségével, hogy az ugyancsak *strike-ok* izzó hevében kikristályosodott 1899. szeptember 5.-i „*Septemberfertig*” elvi alapjain együttesen törvényjavaslatot dolgoznak ki a szakszervezetek jogi állásáról, nemkülönben azzal összefüggésben a döntőbírósági eljárásról.

A septemberferlig legfontosabb előírásai:

1. minden *strike* vagy lock-out tervbevett kitörése előtt 14 nappal nyilatkozat (*varsel*) utján bejelentendő;

2. tarifaszerveződések átlagos felmondási ideje 3 hónap ;
3. *strike* előtt a munkásság $\frac{3}{4}$ -e-határozatot hozzon, mely csak akkor érvényes, ha a munkásság $\frac{3}{4}$ -e *strike* mellett szavaz;
4. viták esetén a felek a szerződés által créait döntő-bíróságot veszik igénybe.

Az 1910. évi április 12.-i törvénybe foglalt szakérdekelt-ségi tervezet elvként szögezi le az *érdekképviseltek kollektiv felelősségét*, melynek folyománya, hogy a szakszervezetek és munkaadószövetségek egyetemlegesen felelősek tagjaiknak jog-talan magatartásáért. A törvény kollektiv szerződések értelme-zéséből és magyarázásából eredő viták eldöntésére 6 rendes és 6 póttagból álló *Állandó Döntőbíróságot* szervez, amelynek feladata egyszersmind a munkabeszüntetésekben és kizárásokból eredő károk és a kártérítési kötelezettség megállapítása, vala-mint a felelős érdekképviselőt perbevonása és elmarasztalása. A bíróság megvizsgálja, hogy a tényleges állapot fedi-e a jogállapotot és e szerint hozza ítéletét. A döntőbíróság jogosult a munkásság *strike*-határozatát végleg megsemmisíteni.

A paritásos állandó döntőbíróság 6, 1920. óta 16 rendes tagja a bírói karból elnököt és alelnököt választ. A döntő-bíróság előtt folyó eljárást a dán polgári perrendtartás szabályozza, ítéletei törvényes erejűek.

Az 1910.-Í dán törvény az egész országra illetékes egyeztetőt „*ferligmen*”-t szervez (az 1921: XII. 21. óta hármat). A svéd „*förlignigsmen*” és a norvég „*mageling*”-nek meg-felelő egyedhivatali szerv működésének sikere az e célra kinevezett egyén szellemi képességeitől függ. Fontosabb viták felmerülésekor a *ferligmen* egyeztetőeljárást kezdeményez és e célra egybehívja a feleket, akik a felhívásnak eleget tenni kötelesek. Végeredményben tehát az *egyeztetési eljárás is obligatorikus, sanctio hiányában azonban csak fakultatív*. A békéltetőeljárás során a hatósági egyeztető egy munkás és egy munkaadó érdekelt bevonásával megoldási terveket készít és a munkafeltételekről statisztikai összeállításokat kér. Ameny-nyiben az érdekképviseltek számszerű kimutatásai gyanúra adnak okot, úgy az egyeztető a döntőbíróságtól kérheti az adatszolgáltatásnak az őt érdeklő szakkérdésekben tanúként való kihallgatását. Az állandó döntőbíróság előtt hamis adatok

közlése a dark jog szerint kimentí a hamis tanúság tényálladékát. A dán jog az egyetlen (?), mely a döntőbírószági eljárást a mezőgazdaságra és erdészetre is kiterjesztette és pedig az 1919. okt. 4. törvényel.

A skandináv conciliationnak a rendszerét egybevetve, véleményem nem nyilváníthatunk, mert annak prosperálása független a törvényes előírásoktól, lényege és problémája az egyes conciliatorok tudása, tapintata és taktikai értéke. Ha több esztendő tapasztalata igazolni fogja a skandináv rendszer helyességét, az csak az angol *men not measures* elv igazolása lészen.

Oszták Köztársaság.

Az utódállamok békéltetőintézményei közül kiválik az *oszták* egyeztetési és a *román* egyeztető- és döntőbírószági eljárás, valamint a *csehszlovákiai* bányaipar békéltetésügye.

Az 1920. nyarán hatályba lépett 1919. december 18.-Í oszták kormányrendelet a munkafeltételek megállapításából, szerződések értelmezéséből eredő viták elsímítása és munkaszerződések megkötésének egyszerűsítése végett egyeztetőhivatalokat (*Einigungsämter*) szervezett. Az egyeztetőhivatal tagjait paritásos számban a gazdasági szakegyesületek ajánlási lajstromaiban szereplők közül, a szociális ügyek államtitkára míg a hivatalok elnökeit és alelnökeit az igazságügyminiszter nevezi ki.

Adott esetekben a hivatal elnöke a felmerült vitás kérdés megvizsgálására bizottságot jelöl ki. Vitás esetekben akár a közhatóságok valamelyike, akár az egyik fél indítványozhatja a békéltetőeljárás megindítását, de amennyiben a vita elfajulása közérdekeket sértene, az egyeztetőhivatal elnöke is kezdeményezheti. Az egyik fél indokolatlan távolléte nem akadályozhatja meg a kitűzött tárgyalás megtartását. Ha a vita békés kiegyenlítése meghiúsul, úgy az egyeztetőhivatal döntést hoz, melyet a felekkel notifikál, akik 14 napon belül annak elfogadásáról vagy visszavetéséről nyilatkozni kötelesek.

A hivatal előtt kötött egyezségek törvényesen kötelezők. Minden collektív munkaszerződést a felek megkötésétől számított 14 napon belül másolatban kötelesek az illetékes egyeztetőhivatalnál letétbe helyezni.

Az egyeztetőhivatalok egységes működésének biztosítása, azok illetékességének megállapítása, szabályzataiknak felülvizsgálata a rendelet által szervezett központi egyeztetőhivatal feladata.

Ausztriában működő 10 egyeztetőhivatal csak kisebb arányú bérharcokat aplanált, míg súlyos természetű konfliktusoknál a socialis ügyek minisztere, több ízben pedig a szövetségi kancellár interveniált.

Románia.

Románia békéltetésügyét az 1920. szept. 5.-i törvénnyel rendezte. A törvény *kötelezővé teszi az egyeztető eljárás lefolytatását* mindazon vitákban, melyek 10-nél több munkást érintenek.

Vita keletkezésekor a munkások 2-5 tagú delegatiót választanak, amely a munkaügyi miniszter kiküldöttjének jelenlétében érintkezésbe lép a munkaadóval, s a vita békés és gyors befejezését célozza.

A román törvény követésre méltó az a rendelkezése, hogy pontosan meghatározza, hogy kik választhatók a munkásválasztmány tagjaivá. És pedig aki 25. életévét betöltötte, az üzemben hat hónapnál tovább dolgozott és politikai jogainak gyakorlását bírói ítélet fel nem függesztette.

Ha a munkásválasztmány békéltetése sikertelen, úgy mindkét fél 24 órán belül köteles az illetékes iparfelügyelőt értesíteni. Több üzemre kiterjedő vita esetén a munkaügyi miniszter megbízottja összehívja a vita által érintett vállalatok munkásküldöttségeit és munkaadóit, hogy az ő vezetése alatt a békéltető eljárás kezdetét vehesse.

A felek által elfogadott határozat kötelező erejű és időmeghatározás hiányában hat hónapig köti a szerződő feleket.

Ha az egyeztetési kísérlet sikertelenül végződik, a munkaügyi miniszteri kiküldött döntőbírói eljárást javasol és amennyiben a vita állami és önkormányzati intézményeket, közlekedésügyet, petróleum-, szénbánya-, földgázipart, electromos telepeket, gépgyárat, vízműveket, péküzemeket, közegészség és köztisztasági intézményeket érintő *strike* vagy *lock-out* büntetendő cselekmény, a döntőbírói eljárás obligatoricus.

A paritásos döntőbíróóság minden egyes esetben *ad hoc* alakul és pedig 4 állandó és 2 póttagját a munkásválasztmányi tagok, illetve a munkadó képviselők választják.

Amennyiben a 4 állandó tag az elnök személyében nem tud megegyezni, úgy a munkaügyi miniszter a döntőbíróóság elnökéül a vita terjedelme szerint a törvényszék, fellebbviteli szék, illetve a semmitőszék elnökét vagy ezen bíróságok ipari ügyekben jártasabb ítélőbíróját nevezi ki.

Sikertelen döntőbíróósági eljárás esetében az eljárás megismételhető.

Törvény ellenére strike-oló 10.000 lei-ig terjedhető pénzbüntetéssel, közérdekű üzemekben dolgozó vétkesség esetén pénzbírságon kívül 1 évig terjedhető börtönnel sújtható Felbujtók és vezetők cselekménye súlyosabb következményekkel jár.

A törvény által stipulált legsúlyosabb *sanctio* a vállalat requirálása, ami alatt a vállalat vezetőségének és munkásságának katonai behívása és az üzem berendezésének és készleteinek állami igénybevétele értendő.

A román törvény végrehajtásának lehetőségére különös fényt vet jelesül a bányáiparban igen gyakori és kötelező arbitrage útján el nem fojtható strikemozgalmak.

Itt is, mint mindenütt *a kötelező arbitrage consequens végrehajtása az államhatalom erőpróbája*.

Csehszlovákia.

Csehszlovákia széntermelésének folytonosságát biztosítandó a törvényhozás 1920. február 25.-i törvénnyel Prága, Pilsen, Trautenau, Karlsbad, Budweis, Brüx, Brünn és Ostrau székhellyel a szénbányászatot érintő viták eldöntése végett *bányáipari döntőbíróóságok-nak* szervezett.

A bíróság 3 alkalmazott, 3 munkás és 3 munkaadó tagból áll és az illetékes kerületi bányászati hatóságot egy műszaki tanácsos képviseli. A bíróság elnökét a tagok a bírói functionáriusok sorából nevezik ki.

A döntőbíróóság mint döntő fórum szerepel az üzemi vagy kerületi tanácsok és a vállalati vezetőségek között felmerülő vagy a felek közmegegyezése alapján a döntőbíróóság elé terjesztett vitákban.

A döntőbíróóság által hozott egyezségeket és ítéleteket a bírói és közigazgatási hatóságok hajtják végre.

A márishostrai és a brünni medencében előforduló gyakori *strike-ok* a *sanctio nélküli cseh arbitrage életképtelenségét* bizonyítják.

*

*

Talán a kelleténél bővebben ismertettem a tárgykörből tisztán nemzetközi anyagot, de szolgáljon mentségemül, hogy csak e fontos problémák különböző megoldási kísérleteiből vonhatók le a békéltetésügynek alábbi pontokba foglalt általános elvei, amelyek az adott politikai és gazdasági viszonyok egészséges alakulása szerint több-kevesebb sikerrel alkalmazhatók.

1. Mivel az ipari viták túlnyomórészen helyi, üzemi differentiókból, kicsinyes súrlódásokból keletkeznek, az üzem munkásságának legális képviselőtől kell gondoskodnunk. Amennyiben annak felállítását a munkás vagy munkaadó fél kezdeményezné, úgy az a másik oldalon bizalmatlanságot váltana ki, ezért a *leghelyesebb, hogy törvényes alapon minden 20 munkásnál több üzemben munkásválasztmány alakuljon*, melynek tagjait az üzemben hosszabb időn át dolgozó, nagykorú és politikai jogaik gyakorlásától el nem tiltott munkások évenként *titkos szavazás* útján válasszák. A munkásválasztmányban esetleg női munkaerők is helyet nyerjenek és a választmány adminisztratív ügyeit egy a választmány által titkosan választott titkár intézze. Ha az üzem munkássága úgy véli, hogy őt vagy egyikőket az igazgatóság részéről sérelem vagy anyagi hátrány érte, úgy a munkásválasztmány titkára érintkezésbe lép a vállalatnak munkásügyekkel foglalkozó igazgatójával, hogy rövid utón az ellentéteket kiegyenlítse.

Eredménytelen eljárás után a titkár a választmány elé terjeszti az igazgatóság véleményét, mely felett szavazásnak van helye. Ha a választmányt az igazgatóság válasza ki nem elégíti, úgy a kifejlődött konfliktust a titkár a választmány által illetékesnek elismert szakszervezet elé terjeszti.

2. Az egyeztető és döntőbíróósági eljárás szabályozásánál különbséget kell tenni az *individuális* és *collectiv*, nemkülönben a *jakérdésből* és *érdekellentétből* eredő viták között.

3. Alakuljanak hatósági egyeztető bizottságok *hosszabb* időtartamra kinevezett *conciliatorok* elnöklete alatt a *szociális paritás elvének szigorú betiltása mellett*.

4. Az *egyeztető bizottságok*, a vita gyors kiegyenlítését és a conciliatorok gyakorlati készségének kifejlesztését célozva, *ne ad hoc alakuljanak, hanem állandó összetételben* minden pillanatban a vitázó felek rendelkezésére álljanak.

5. Franciaországi tapasztalatokra való hivatkozással, *az egyeztető eljárás kötelező legyen*, különben nem vezet gyakorlati eredményekre.

6. Nehogy az egyeztetési eljárás mikéntje újabb vita kifejlődésére adjon alkalmat *törvényileg kell szabályozni az egyeztető bizottság tagjainak számát, kiküldetéseinek módját, a határozathozatal mikéntjét és az elnök jogait*.

7. Az állami és társadalmi rend, valamint a közegészségügy érdekeit biztosítandó, új-zélandi, canadai, franciaországi és romániai példákra való utalással bizonyos iparágakban strike, illetve lock out tilalom kimondásával egyidejűleg kötelező döntőbíróóságokat kell szervezni.

8. Különbséget kell tenni merőben a tarifaszervezők interpretációjából és alkalmazásából eredő vitákban illetékes központi döntőbíróóság és a collectiv érdekvitákban ítélelhoztalra jogosult döntőbíróóságok között.

9. Hogy az érdekeltek bizalmát a döntőbíróóságok működése felkeltse, s hogy annak tagjai bizonyos *routinera* tehesenek szert, elengedhetetlenül szükséges, hogy a *döntőbíróóságok paritásos alapon szerveztesse* és tagjai nem kevesebb, mint 2 esztendőre szóló mandátumuk leteltéig ebbeli hivatalukat *kizárólagos* foglalkozásként töltsék be.

10. *A döntőbíróóságok határozatait törvényes erővel és oly sanctiókkal kell felruházni, melyeknek végrehajtása a gazdasági élet következményeivel összeegyeztethető és nem veszélyezteti a nemzeti társadalom magasabb érdekeit*.

Ezen elvi postulatumok mellett megjegyzésként legyen szabad két megfontolásomat kifejezmem és pedig, hogy a *békéltetésügy csak a szakszervezetek jogi helyzetének és a rollectiv szerződések kérdésének rendezésével egyidejűleg szabályozható*, másodsor, hogy úgy a hatósági conciliatorok, mint az arbiterek feladatuk magaslatán csak akkor állhatnak, ha

kinevezésük előtt módjukban áll az ipar kérdéseivel gyakorlatilag is megismerkedni és ha megbízatásuk tartama alatt élvezett *illetményeik lehetővé teszik teljes anyagi függetlenségüket és azt, hogy az idevágó külföldi irodalmat és döntvényeket beszerezhessék és áttanulmányozhassak.*

Valóban kevés fáradsággal jár törvényjavaslatok tervezésekor a szabadságvesztés és pénzbüntetés ügyes variálása, a nehézség csak a sanctiók alkalmazásánál kezdődik.

Vigyázzunk, nehogy az államhatalom tehetetlenül álljon bizonyos törvényes sanctiók alkalmazásánál, mert ez az állam és törvények tekintélyének sülyedésére vezetne. A törvényhozó óvakodjék a közigazgatást, súlyos sanctiók stipulálásával ferde helyzetbe hozni.

A német irodalom a felelősség (*Hafung*) kérdésénél három theoriát fejlesztett ki:

1. A szakszervezet egyesek collegiuma, tehát minden szervezett tag magatartásáért egyénileg felelős (*Individualtheorie*).

2. A szakszervezet, mint jogi személy felelősségre vonható tagjai többségének vétkes magatartásáért, hiszen a többség a vezetőséget bármikor felcserélheti.

3. Úgy a szakszervezet, mint jogi személy, mint annak tagjai külön-külön felelősségre vonhatók (*Kumulationstheorie*).

Ez mind igen tetszetős elméletben, de gyakorlatban, ha a szakszervezetet, mint Új-Zélandban 1.000 t-ig súlyos pénzbüntetésre ítélik, az összeg vagy be nem hajtható, vagy ha igen, úgy az elszegényedett szakszervezetből a tagok más szervezetbe lépnek át. Tehát az állam csak annyit ért el, hogy X című szervezet helyett Y nevű szervezetbe tömörülnek a munkások.

Ha a szakszervezeti vezetőséget bebörtönözik, *strike-ok* helyett lázadászerű tömeg *strike-ok* robbannak ki a nemzeti jövedelem csökkenését eredményezve.

Anglia, Franciaország és Hollandia ugyancsak rendezett közösségeknek mondhatók és *az angol kormány még a háború alatt sem kísérelte meg a strike tilalmat megszegőkön bíróilag megítélt pénzbüntetéseket behajtani.* Franciaországban *Clemanceau* az egész muníciós ipart veszélyeztető, törvényes tilalmak dacára *strike-oló* munkássággal szemben nem élt a törvényben stipulált sanctiók közül sem az üzem requirálásának, sem a katonai

behívásnak, sem a bebörtönözésnek, sem a pénzbüntetésnek sanctiójával jól tudva, hogy a szervezett munkásság solidaritása és ellenállása csak fokozódik a reá kiszabott sanctiók súlya alatt.

Hollandiában a lex Kuyper striketilalmat stipulált a vasúti üzemekben 6 havi fogház büntetés sanctiójával és már a törvény kihirdetése is általános vasutas strike-ot provokált és midőn azt a kormány vaskézzel leakarta törni, a rotterdami és amsterdami kikötő munkássága is csatlakozott a vasutasokhoz. A kormány deferálni volt kénytelen és a súlyos sanctiókat tartalmazó lex-Kuyper végrehajthatlan maradt.

Ezért strike és lock-out tilalmak sanctiói csak akkor érvényesüljenek, ha azok alkalmazását valóban az állam életérdeke megköveteli; akkor is *több tapintattal, mint törvényszerűséggel és szigorral.*

Ma is fennáll, amit *Tisza István* 1904. évi 55.154. sz. rendeletében mond: „*téves utón járnánk, ha az orvoslást a munkabeszüntetés tilalmában vagy pláne megtorlásában keresnők, a strike-ban rejlő károk és veszélyek teljes megszűnte csak az intézkedések azon egész sorozatából remélhető, amelyek a munkások anyagi, szellemi és erkölcsi színvonalat emelni — és a társadalmi béke biztos alapjait lerakni hivatvák.*”

Így írt *Tisza István* 1904.-ben.

A tilalmak, miután a munkássággal szemben ritkán alkalmazhatók, csak a munkaadókat sújtják, akikkel szemben az illegális lock-outokhoz fűződő sanctiók könnyen érvényesíthetők.

A sanctiók döntőfontosságú szempontjából való figyelemmel úgy véljük, hogy a súlyos törvényes következmények inkább alkalmasak a munkásság elkeseredésének és dacának növelésére, mint az ipari béke biztosítására.

Számos socialpolitikai enquete végső conclusiója, hogy a *döntőbírósi ítéletek publikálása után kifejlődő közvélemény morális ereje a békéltető eljárás egyetlen nem kétélű sanctiója. A tárgyilagos közvélemény kialakulásának viszont előfeltétele e helyes alapokon működő socialpedagógia fejlesztése és a nyilvánosság legteljesebb ellenőrzése alatt álló pártatlan paritásos szervezetű conciliate és arbitrage.*

Mert bár a rendőri socialpolitikai ezen állásponttal egyet aligha ért, „*a strike nem büntetőjogi, hanem socialpolitikai kategória*”.

Ne ringassuk magunkat utópiákban. *Concillatio és arbitrage csak annyiban fogják megszüntetni a tőke és munka nyílt küzdelmét, miként a nemzetközi döntőbíróóságok a népek nagy háborúját.*

A *conciliatio* és *arbitrage* szabályzatai formát adnak a socialis harc eddigi formátlan kialakulásának. Alkalmat nyújtanak a békés kiegyenlítődés létrehozására és a felek magatartását determináló közvélemény kialakulására. A *strike* és *lock-out* jogának leghatalmasabb korlátja a nemzet érdeke és a nép jóléte, az ellene vétőket elsöpri a felháborodott közvélemény vihara.

Nehogy a „magyar globus” szűk látkörében élő néhány polgártársunk az egyeztető és döntőbíróági intézmény propagálót a konservatív politika ellenségeinek, sőt destruálóinak minősítse, szabadjon reámutatnom arra, hogy *a szociális gondolat zászlóvivői túlnyomó részben a konservatív táborba tartoztak. Johnstontól Wilberforceig, Shaftesbury-től Disraeli-ig az angol toryk összes kiemelkedő politikusai a szociális intézmények megvalósulásának előharcosai voltak.* Továbbmenve, *Baldwin*, a konservatív párt jelenlegi *leadere*, csak a múlt év folyamán jelentette ki, „*hogy mi konservatívok már a szocializmus ébredése előtt egy nemzedékkel előharcosok voltunk országunk népességének szociális emelkedéséért folytatott küzdelemben.*” És más államokban? Vájjon *Franciaországban* nem a *konservatív klerikális Comte de Mun* volt a *szociális gondolat zászlóvivője* és a vér és vas kancellárja nem *Rodbertus* és *Dühring* környezetében talált támaszra?

Való, hogy hazánkban az egyeztető eljárás kiépítése a szociáldemokrata párt egyik programmpontja, de erre is vonatkozik *Bismarck* mondása hogy „*az állam eminens kötelessége, hogy az adott társadalmi és gazdasági keretek között a szociáldemokrácia programmjából megvalósítsa az igazságos és jogosult kívánságukat.*”

A *konservatív politika* egyik *alkatrésze* az *ugyancsak konstruktív szociálpolitika* és taktikai szempontból főbenjáró bbn, mi több, *hiba lenne, ha konservatív politikusaink a szociális haladás intézményeiért folyó harcban a szociáldemokrácia osztályharcát látnák.*

Igenis a magyarság szociális haladásának előharcosai épen a konservatív államférfiak legyenek, mert maradandó intézményen csak konsolidált politikai talajból nőhetnek ki.

Mivel a conciliatio az osztályharc pusztító ideológiájával szemben a kibékülést, kiegyensúlyozást, compromissumot hirdet, a szélsőségek kiegyensúlyozását a nemzet egységét hirdető középút compromissumos politikájának szociálpolitikai sarktéte kell, hogy legyen az ipari ellentétek kiegyenlítést célzó békéltető eljárás intézménye.

De miként a munkanélküliségnek sem panateája a munkanélküliség elleni biztosítás, hanem új munkaalkalmak teremtése, úgy a strike-ok és lock-out-ok elleni orvosság nem a viták menetét szabályozó előírás, hanem a szociális praeventio.

A munkabérnek a létfenntartás költségeihez és munkaerő reprodukálásával járó kiadásokhoz való arányosítása, tehát az államháztartás szanálása mellett a munkájából élők magánháztartásának szanálása, a living wages biztosítása, a munkanélküliség és aggkor esetére szóló, általában a munkásságot érintő kockázatok elleni biztosítás kiépítése, a munkás egyéniségének, mint egyenrangú honpolgárnak elismerése, a nemzetközi átlagnál magasabb niveaun mozgó tőkekamat mérséklésének jegyében folyó drágaság elleni küzdelem azon momentumok, melyek bár lassan, de fokozatosan lecsillapítják az elkese- redésnek könnyektől sós háborgó tengerét, helyreállítják az ipar, a társadalom békéjét és annak széles rétegeiben meg- rendült hitet, hogy hazánkban munkából megélni is lehet.

Az alapjaiban megrendült magyar társadalmi élet és gazdasági termelés szanálásának előfeltétele a magánháztartások és a lelkek szanálása.

IRODALOM:

Ferenczi: Sztrájk és szociálpolitika.

Plaut: Whitleyismus,

a Whitley reportok.

B. G. de Montgomery: British and Continental Labour Policy

G. Scelle: Le droit ouvrier.

Ch. Gide: Les institutions de progrès sociale.

B. Ràynard: Le contrat collectif en France.

Cole: Workshop organisation.

Welstach: Deutsches Arbeitsrecht.

Herkner: Die Arbeiterfrage,

a Revue Internationale du Travail és

a Reichsarbeitsblatt 1920-1924. évfolyamaiban

e tárgyra vonatkozó cikkek és közlemények,

a Bureau Internationale du Travail által kiadott

„Série Législative”.

